

Uppdrag själavård

- Svenska fältprästers själavårdande arbete i Afghanistan 2002–2014 -

Simon Granath

LUNDS UNIVERSITET | CENTRUM FÖR TEOLOGI OCH RELIGIONSVETENSKAP

TEOK51 Teologi: Examensarbete för kandidatexamen 15 hp

Handledare: David Gudmundsson

Examinator: Samuel Rubenson

Termin: Hösten 2016

Förord

Jag vill inleda denna uppsats med att framföra ett stort tack till de personer som har möjliggjort projektet slutförande. Först, vill jag tacka de sex respondenterna som delade sina tankar och erfarenheter, utan er hade det inte varit möjligt att genomföra denna uppsats. Tack även till min handledare David Gudmundsson som med sitt oändliga tålamod guidat mig genom processen med uppsatsen och bidragit med ovärderlig och konstruktiv kritik. Mitt sista tack vill jag rikta till min fru Ida som under uppsatsens gång korrekturläst och bidragit med värdefulla kommentarer. Jag är dig evigt tacksam!

Malmö i december 2016

Simon Granath

Abstract

The aim of this study is to understand and analyse, with particular reference to pastoral care, the experiences of pastoral care Swedish army chaplains underwent in Afghanistan in the period 2002–2014. Furthermore, from the perspective of pastoral care I will discuss the role of the army chaplains in the international force. The study is based on three different models of pastoral care, categorised by Berit Okkenhaug as *kerygmatically orientated pastoral care*, *confidentiality-centred pastoral care* and *church-oriented faith and life guidance* (my translation). In order to analyse the pastoral counselling I use a possible process of counselling presented by Owe Wikström. The study is conducted through semi-structured interviews with six army chaplains who have experience of pastoral care in the international force in Afghanistan during the period mentioned above. My findings show that army chaplains mainly use the confidentiality-centred pastoral care in their work. In the study I have also been interested in discussing the role of the army chaplains and whether it is possible to replace this with another professional occupation, such as a psychologist. My findings are that the pastoral care of the army chaplains to a large extent differs from the treatment that a psychologist offers. My conclusion therefore is that it is not possible to replace the role of the army chaplain with a psychologist or any other therapeutic profession.

Key words: Army Chaplain, Pastoral Care, Afghanistan

Sammanfattning

Den här studien syftar till att förstå och analysera de erfarenheter av själavård, med fokus på själavårdssamtal som svenska fältpräster bedrivit i Afghanistan under perioden 2002–2014. Vidare diskuterar jag utifrån det själavårdande perspektivet fältprästens övergripande funktion i utlandsstyrkan. I studien utgår jag från olika modeller för själavård vilka Berit Okkenhaug kategoriserat som *kerygmiskt orienterad själavård*, *konfidentcentrerad själavård* och *en kyrkligt orienterad tros- och livsvägledning*. Jag analyserar själavårdssamtalen med hjälp av en tänkbar själavårdsprocess hämtad hos Owe Wikström. Studien är en intervjustudie där jag genomfört semistrukturerade intervjuer med sex fältpräster som har erfarenhet av själavårdsarbete i utlandsstyrkan i Afghanistan under ovan nämnda tidsperiod. Mitt resultat visar på att fältprästerna främst använder sig av den konfidentcentrerade själavården. Jag har i studien också intresserat mig för fältprästernas funktion och huruvida den är möjlig att ersätta

med en annan professionell yrkesgrupp, till exempel en psykolog. Resultatet är att det själavårdande arbete som prästerna bedriver i hög utsträckning skiljer sig från den behandlande funktion som en psykolog har. Därmed är min slutsats att det inte går att ersätta fältprästfunktionen med denna eller någon annan terapeutisk profession.

Nyckelord: Fältpräst, Själavård, Afghanistan

Förkortningar och begrepp

Nedan har jag samlat de specifika ord och begrepp som jag använder i uppsatsen

HKV – Högkvarteret

LMS – Ledning Militär Självård

AoR – Area of Responsibility

CNL – Camp Northern Lights

RSM - Resolute Support Mission

FS – Fortsättningsstyrkan

NSE – National Support Element.

Camp – Området där soldaterna uppehåller sig. Den svenska campen hette Camp Northern Lights.

Leave – Under en mission har soldaten möjlighet att få permission. Denna ledighet benämns inom Försvarsmakten som *leave*.

Min sista vilja – Dokument där soldater och officerare kan skriva i hur de önskar sin begravning. Dokumentet är dock inte juridiskt bindande, utan det är den närmast anhöriga som äger rätten att bestämma i dessa frågor.

Mission – Den period på sex månader som förbandet befinner sig i insatsområdet. I Afghanistan benämndes den första styrkan FS01, den andra FS02 och så vidare.

Rotationsutbildning – Den utbildning som soldaterna genomgår innan de åker iväg till insatsområdet. Soldaten utbildas i det som denna ska göra under de kommande sex månaderna. För skyttesoldater kan det handla om att få kravallutbildning och för signalister kan utbildningen innebära att soldaten får vidareutbildning i olika kommunikationssystem.

Innehållsförteckning

Förord	i
Abstract	ii
Sammanfattning	ii
Förkortningar och begrepp	iv
1. Introduktion	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställning	2
1.4 Avgränsning	2
1.5 Tidigare forskning	2
2. Teoretiskt perspektiv	4
2.1 Själavård	4
2.2 Begreppet själavård	4
2.3 Vilka former har själavården?	8
2.4 Vem är själavårdare?	9
3. Metod	10
3.1 Intervjuer – urval och tillvägagångssätt	10
3.2 Intervjuguide	11
3.3 Genomförande av intervjuerna	13
3.4 Analys av material	13
3.5 Etiska ställningstaganden	14
4. Bakgrund	15
4.1 Den svenska fältprästen – från historia till nutid	15
4.1.1 1600 - 1700-talet	15
4.1.2 1800–1900-talet	16
4.1.3 Nutid	17
4.2 Konflikten i Afghanistan och den svenska insatsen	18
5. Analys	21
5.1 Introduktion till analysen	21
5.2 Förberedelser inför insatsen	21
5.3 Vilka frågor pratade soldaterna med fältprästen om?	23
5.3.1 Olika tjänster, olika behov	23
5.3.2 Relationerna hemma och riskerna i Afghanistan	24
5.3.3 Framtiden och meningen med livet	25
5.3.4 Behovet av att hjälpa	27
5.3.5 Frågor om tro	27
5.4 Var ägde själavårdssamtalen rum?	28

5.5 Kamratstöd som själavård	29
5.6 Gudstjänst och andakt	30
5.7 Fältprästens funktion	33
5.7.1 Kan prästen ersättas med en annan profession?	35
6. Slutsats	39
7. Slutdiskussion och vidare forskning	41
Litteraturlista	43
Tryckta källor	43
Elektroniska källor	45
Lagtext	46
Bilaga 1	47
Bilaga 2	48
Bilaga 3	50
Bilaga 4	55

1. Introduktion

1.1 Inledning

Fältpräster har på ett organiserat sätt funnits med i försvarsmakten sedan 1500-talet. Deras närvaro i Försvarsmaktens utlandsstyrka i nutid är dock inte helt okontroversiell. Klas Hansson menar att den funktion som fältprästen har i utlandstjänstgöringen har ifrågasatts.¹ Hansson lyfter fram den debatt som förs i exempelvis en ledarartikel som publicerats i Expressen den 8 juli 2011. Ledarskribenterna argumenterar för att fältprästtjänsten ska avskaffas då de hänvisar till att svenska staten och kyrkan har skiljts åt. De menar att tjänsten bör ersättas med en kurator eller psykolog.² Mitt intresse berör fältprästens funktion som själavårdare och deras erfarenheter av själavård. Detta då själavård i fält är ett relativt outforskat område. Forskningen kring den nutida själavården i fält är begränsad, särskilt när det kommer till att analysera prästernas egna erfarenheter. Därför har mitt intresse varit att undersöka den själavård med fokus på själavårdssamtalet som fältpräster har haft i Afghanistan. Jag kommer att beskriva själavårdsbegreppet vidare i kapitel 3.

Under perioden 2006–2009 tjänstgjorde jag själv i Försvarsmakten, varav åren 2008–2009 bestod av utlandstjänstgöring genom mission i Kosovo (KS18). Då jag själv har erfarenhet från utlandstjänst har jag haft nytta av denna förkunskap. Samtidigt kommer dessa erfarenheter att prägla min förståelse av studien.

I uppsatsen har jag valt att använda mig av begreppet fältpräst och inte av begreppet militärpräst, detta då begreppet militärpräst innefattar såväl regementspräster som präster anställda i hemvärnet och de som tjänstgör i utlandsstyrkan. Användningen av begreppet fältpräst är ett sätt att snäva in begreppet och därmed att göra det tydligare för läsaren vad jag åsyftar. Jag kommer i uppsatsen att använda begreppet präst synonymt med fältpräst.

¹ Hansson (2016) s. 139.

² Skilj kyrkan och försvaret. Ledarredaktionen Expressen 2011.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att förstå och analysera svenska fältprästers erfarenheter av det själavårdande arbete som de bedrivit i Afghanistan. I fokus står fältprästernas upplevelser av de själavårdande samtal som de har haft. Syftet är vidare att utifrån detta diskutera och förklara fältprästens övergripande funktion i utlandsstyrkan.

1.3 Frågeställning

- Vilka frågor samtalade soldaterna med fältprästerna om i Afghanistan?
- Vilken typ av själavård använde fältprästerna i Afghanistan?
- Hur har fältprästens funktion utvecklats historiskt och vilken funktion har fältprästen haft i den svenska utlandsstyrkan i Afghanistan?

1.4 Avgränsning

Min studie handlar om fältpräster i Svenska kyrkan som tjänstgjort i utlandsstyrkan i Afghanistan under perioden 2002–2014. Fältprästtjänsten är öppen för religiösa ledare av olika samfund. Jag har dock valt att fokusera på präster i Svenska kyrkan. De är alla prästvigda enligt Svenska kyrkans ordning och har liknande utbildningsnivå. Studien har sin utgångspunkt i fältprästernas erfarenheter och upplevelser av sitt uppdrag under den tid de tjänstgjort i Afghanistan samt under förberedelserna inför tjänstgöringen.

1.5 Tidigare forskning

Litteraturen som berör militär själavård i en svensk kontext är relativt begränsad. Den litteratur jag studerat behandlar antingen fältpräster eller själavård, jag har dock inte identifierat någon större mängd litteratur som berör just kombinationen av de båda. Hansson behandlar militär själavård i *Kyrkan i fält* där han fokuserar på den organisatoriska uppbyggnaden.³ Till den historiska skrivningen av fältprästen har stabspastor Carl-Einar Långström bidragit med boken *Själavårdens utveckling i Försvarmakten 1937-1997*, den ger en god översikt av hur

³ Hansson (2016).

själavården i Försvarsmakten har utvecklats.⁴ Kyrkohistorikern David Gudmundsson ger i sin avhandling *Konfessionell krigsmakt* en djupare förståelse av bön och predikan under 1600-talet och tidigt 1700-tal.⁵ Denna studie bidrar till den historiska förståelsen av fältprästens tjänstgöring. För att förstå den moderna bilden av fältprästen har jag studerat fältprost Sten Elmbergs bok *Militär själavård* (på engelska *Military religious welfare work*).⁶ Den ger en god förståelse av prästens funktion i nutida försvarsmakt. En annan aspekt av prästers arbete i Försvarsmakten bidrar Per Anders Sandgren med genom sin licentiatavhandling *Det är bra med en präst liksom*. Sandgren undersöker värnpliktingas inställning till regementsprästen och den verksamhet denna bedriver vid regementena.⁷

Eftersom litteraturen som rör fältprästers själavårdsarbete är begränsad grundar sig min studie på litteratur som behandlar antingen fältpräster eller själavård. Till det själavårdande perspektivet har jag främst använt mig av teologen Berit Okkenhaug och professor Owe Wikström. I *Själavård – en grundbok* beskriver Okkenhaug tre olika typer av själavård som jag kommer att utgå ifrån i min studie.⁸ Wikström redogör i *Den outgrundliga människan* för en möjlig själavårdsprocess.⁹ Det själavårdande perspektivet presenterar jag mer utförligt i kapitel 2 medan fältprästens funktion historiskt beskrivs i kapitel 4.

⁴ Långström (1997).

⁵ Gudmundsson (2014).

⁶ Elmberg (2010a och 2010b).

⁷ Sandgren (1999).

⁸ Okkenhaug (2004).

⁹ Wikström (1999).

2. Teoretiskt perspektiv

2.1 Själavård

Den själavård jag här avser att presentera är hämtad ur en svensk kontext och specifikt från Svenska kyrkan. Som komplement till detta har jag också hämtat inspiration hos teologer från andra nordiska länder. Jag är medveten om att vissa skillnader kan förekomma präster och församlingar emellan. Detta beror bland annat på att det inte finns en klar och tydlig definition av vad själavård är och hur den ska gå till. En annan anledning är att själavårdarna bär med sig olika erfarenheter, kunskaper och färdigheter in i samtalet. Det som är gemensamt för all typ av själavård som bedrivs av präster i Svenska kyrkan är att de är ålagda *absolut tystnadsplikt*. Det innebär för prästen att denna varken får vittna i domstol eller på annat sätt avslöja innehållet i det själavårdande samtalet.¹⁰

2.2 Begreppet själavård

Som nämnts ovan finns det ingen entydig förståelse av begreppet själavård. Därför har jag studerat vetenskaplig litteratur för att skapa mig en bild av vad själavård kan vara. Nedan kommer jag att introducera några olika perspektiv av begreppet själavård som det har presenterats i litteraturen. Därefter följer en beskrivning av hur jag tolkar begreppet och hur jag använder det i min uppsats för att förstå och analysera de själavårdande samtal som fältpräster i min studie har erfarenhet av.

Den norske biskopen Arne Fjellbu menar att prästens främsta gärning är just själavård. Själavård kan i de allra enklaste ordalag beskrivas som ”omvårdnad om själen”, men denna förklaring ger inte någon djupare innebörd i begreppet.¹¹ Wikström beskriver och utvecklar begreppet själavård enligt följande ”att utifrån den kristna kyrkans tro och verklighetsuppfattning genom det enskilda samtalet stödja människans psykiska och andliga utveckling”.¹² Vidare beskriver Wikström komplexiteten i att teoretisera själavårdsbegreppet då det är så personligt, skört och svårbegripligt, men liksom Wikström är jag intresserad av att

¹⁰ Biskopsmötet (2000) s. 21-22.

¹¹ Fjellbu (1934) s. 10.

¹² Wikström (1999) s. 175.

nå en användbar modell för själavård.¹³ Teologen Irja Kilpeläinen beskriver själavård som ett ”samtal mellan kristen och en annan människa, där själavårdaren är nära, lyssnar och hjälper såväl med ord som utan. Samtalet ska också gå på djupet och upplevas som personligt angeläget”.¹⁴ Prästen och tidigare direktorn för S:t Lukasstiftelsen Göran Bergstrand har tillsammans med prästen Magnus Lidbeck samlat definitioner av begreppet själavård i sin bok *Själavård I*. Nedan följer två av de exempel som lyfts fram i boken:

Själavård är historiskt: 1. Att införliva medlemmarna i den gemensamma målsättningen och kyrkans handlingar, 2. Att hjälpa människor att hantera kriser och konflikter som har att göra med påfrestningar existentiellt, utvecklingsmässigt, relationsmässigt och socialt. Idag ses själavård mer som något prästen gör för att hjälpa människor i konflikt och kris.¹⁵

Målet för det själavårdande samtalet är att hjälpa konfidenten att lösa sina problem på ett sätt som är i samklang med Jesu Kristi budskap, som vi möter det i evangelierna och i kyrkans undervisning.¹⁶

Svenska kyrkan har en bred tolkning av på vilket sätt själavården kan ske och vem som kan ta del av den. På deras hemsida går det att läsa följande om själavård: ”När man samtalar enskilt med en präst eller diakon i samma rum, via telefon, internet eller skriver brev kallas det enskild själavård. Ibland sker själavården när det är kris, och ibland innebär själavård andlig vägledning”. Det framgår också av hemsidan att den som vill prata med en präst eller diakon inte behöver vara troende, men att det är en självklarhet att prästen eller diakonen är det.¹⁷ I likhet med denna tolkning menar Okkenhaug att själavården ska ske ansikte mot ansikte och att det handlar om goda möten. Okkenhaug hävdar att ”varje gång vi möter en annan människa kan vi välja att visa vårt ansikte och därigenom våga ha en relation”.¹⁸

2.2.1 Tre typer av själavård

Okkenhaug presenterar i sin bok *Själavård – en grundbok* tre olika typer av själavård, vilka jag avser att använda mig av när jag analyserar mitt material. De tre typerna är *kerymatiskt orienterad själavård*, *konfidentcentrerad själavård* och *en kyrkligt orienterad tros- och livsvägledning*.¹⁹ Det finns olika företrädare för den *kerymatiskt orienterade själavården* med olika teologisk syn på hur denna typ av själavård ska bedrivas. Teologen Jay Adams, som har

¹³ Wikström (1999) s. 203.

¹⁴ Kilpeläinen (1982) s. 325, Olivius (1990) s. 18.

¹⁵ Bergstrand, G och Lidbeck, M (1997) s. 64.

¹⁶ Ibid s. 64.

¹⁷ Om själavård. Svenska kyrkan 2014.

¹⁸ Okkenhaug (2004) s. 13.

¹⁹ Ibid s. 30.

en utpräglad biblicistisk syn på själavården menar att Bibelns berättelser är de enda verktyg som bör tillämpas vid denna typ av själavård. Själavården utgår då ifrån en bibelberättelse som konfidentens berättelse sedan vävs samman med. Teologiprofessorn Eduard Thurneysen betonar å andra sidan att predikan, församling och syndaförlåtelsen utgör tre centrala begrepp för den *kerymatiskt orienterade själavården*. Gemensamt för de olika riktningarna inom den *kerymatiska själavården* är att själavårdaren förmedlar Guds ord till konfidenten och att det är själavårdaren som leder samtalet. Den här typen av själavård fokuserar på människors beteende snarare än de känslor som konfidenten bär med sig in i samtalet. Synden är framträdande i det här sättet att se på själavård och själavårdaren har till uppgift att uppfostra och förmana konfidenten. Denna tradition har kritiserats för att konfidenten kan bli beroende av den auktoritet som själavårdaren har och den *kerymatiska traditionen* kan anses stå i vägen för den enskildes verklighet.²⁰ Denna typ av själavård överensstämmer till stor del med den historiska själavården.²¹

Precis som namnet antyder skiftar i den *konfidentcentrerade själavården* fokus från själavårdaren till konfidenten. Till skillnad från den *kerymatiskt orienterade själavården* där det är själavårdaren som leder samtalet, så är det i den *konfidentcentrerade själavården* konfidenten som sätter agendan för vad samtalet ska handla om. Samtalet anses få en själavårdskaraktär enbart för att själavårdaren är troende. Det betonas att konfidenten ska känna sig trygg och våga acceptera det hon eller han varit med om och våga skildra sin historia. I den här riktningen ses den första trosartikeln som central.²² Metoden utvecklades av psykologen Carl Rogers och många själavårdare i Skandinavien har denna modell som förebild. Denna metod har kritiserats då den anses ha blivit alltför terapeutisk och därmed tappat det teologiska språkbruket och den kyrkliga anknytningen.²³

Den *kyrkligt orienterade tros- och livsvägledningen* har kommit att bli den som sökt gå medelvägen, det vill säga att den placerar sig mellan de två ovan nämnda. I denna typ visar själavårdaren riktning mot Gud, vilket företrädare för inriktningen har kritiserat den *konfidentcentrerade själavården* för att inte göra. Den *kyrkligt orienterade tros- och livsvägledningen* söker också att lyfta fram den mänskliga smärta som finns hos den enskilde.

²⁰ Okkenhaug (2004) s. 32, Engedal (2004) s. 43-44.

²¹ Okkenhaug (2004) s. 30-32.

²² Okkenhaug (2004) s. 32, Aurelius och Brandby-Cöster s. 29 - Första trosartikeln: Jag tror på Gud Fader, den allsmäktige, himmelens och jordens Skapare.

²³ Okkenhaug (2004) s. 30-35.

Detta är något som inte alls förekommer i den mer radikala *kerygmatiska själavården*. *Den kyrkligt orienterade tros- och livsvägledningen* ska lyssna till människor och deras livsberättelser, samtidigt som den ska visa vägen till Gud. Själavård av denna typ hör hemma i den kyrkliga gemenskapen och själavården kan ses som en del av det diakonala arbetet. Människor som går i samtal kan bli delaktiga även i församlingen och kanske själva agera samtalspartner i något sammanhang.²⁴

2.2.2 Själavårdsprocessen

För att förstå den process som själavården kan innebära kommer jag nedan att diskutera en tänkbar modell för ett samtal. I arbetet med att analysera intervjuerna kommer den beskrivna modellen att utgöra en viktig del då den ger mig en förståelse för själavårdssamtals tänkbara process.

De kategorier som utgör modellen är omsorg, eftertanke, tolkning och fördjupning. Wikström hävdar att grunden för själavård är *omsorg* och han pekar mot Jesus som värnade om de utsatta och ensamma. Samtalet blir en kärlekens gärning gentemot vår nästa, som kan inkluderas i en gemenskap. *Omsorgen* kräver inte ett talat språk utan den kan ske i tystnad. Det kan vara någon som verkligen ser dig när du är ledsen eller en person som hjälper dig med en tung börda. Att bry sig om varandra och ha *omsorg* för varandra kan ses som en självklarhet, men i det samhälle vi lever i som präglas av att individen ska lyckas, brister vi i vår *omsorg* till varandra. I begreppet *omsorg* är det också viktigt att vända sig inåt och rannsaka sig själv.²⁵

Eftertanken handlar om att få människor att stanna upp och ge dem tid för reflektion, exempelvis vid kriser. Under en människas liv stöter hon förmodligen på någon kris som tvingar henne att stanna upp, kanske möter hon döden eller ställs inför en skilsmässa. För själavårdaren handlar det om att skapa utrymme, ge tid och inte minst att ta konfidenten på allvar. Då min uppsats fokuserar på fältpräster som varit i Afghanistan blir denna dimension viktig eftersom soldaterna varit i ett krigsdrabbat land, vilket innebär att olika typer av kriser hos soldaterna kan antas vara vanligt förekommande. Anders Olivius betonar vikten av att själavårdaren inte

²⁴ Okkenhaug (2004) s. 34-35.

²⁵ Wikström (1999) s. 207-209.

för tidigt ger sina egna råd, tolkar eller tröstar. Själavårdarens egna erfarenheter kan i dessa fall hindra konfidentens tankeprocess.²⁶

Efter att konfidenten fått tid till eftertanke och väljer att gå vidare kommer denna att tolka det som hänt och försöka finna mening i det. För att en *tolkning* ska kunna ske bör konfidenten därför ta ett steg tillbaka för att få perspektiv på det som har hänt. Okkenhaug menar att en *tolkning* av verkligheten måste ske för att den ska finnas.²⁷ I detta arbete kan själavårdaren hjälpa konfidenten att överbygga dennes verklighet med hjälp av trons värld. Människor vill finna mening och gärna orsaker till att något händer, men i vissa fall går det inte.

Fördjupningen, som är det sista begreppet i modellen, syftar på den andliga fördjupningen hos den enskilda personen. Här kan själavårdaren bidra med att (1) lyssna till konfidentens beskrivning av sin nästa, (2) hjälpa henne att förstå var i den kristna tron hon befinner sig, och (3) visa på Bibelns berättelse om hur den Andre beskrivs. För att själavårdaren ska ha en möjlighet att göra det krävs att denna själv lever i bön och andlig fördjupning.²⁸ Den andliga fördjupningen kan få oss att inte ständigt söka svar på livets alla frågor, utan vi kan vila i Guds händer och vilan i sig kan få oss att komma vidare.²⁹

2.3 Vilka former har själavården?

Själavård kan förekomma i olika former. I denna uppsats har jag huvudsakligen intresserat mig för det själavårdande samtalet. Det själavårdande samtalet kan antingen vara i enskild form där konfidenten träffar själavårdaren ensam eller kan samtalet ske i grupp. I det enskilda samtalet får själavårdaren en mer framskjuten funktion då denna är det enda bollplank som finns. I gruppsjälavården fungerar de andra gruppmedlemmarna också som stöd lika väl som prästen eller diakonen. Gruppsjälavården fyller en viktig funktion genom att visa på att konfidenten inte är ensam om sin smärta. Konfidenten kan också bidra med sin upplevda verklighet gentemot de andra gruppmedlemmarna.³⁰ I det enskilda samtalet träffar konfidenten själavårdaren, oftast efter avtalad tid, och de båda samtalar om de frågor konfidenten bär

²⁶ Olivius (1996) s. 127 ff.

²⁷ Okkenhaug (2004) s. 53.

²⁸ Wikström (1999) s. 263.

²⁹ Okkenhaug (2004) s. 54.

³⁰ Diakoni & själavård. Carlsson 2010.

med sig. Den enskilda själavården behöver nödvändigtvis inte äga rum genom ett fysiskt möte, den kan ske genom brevkontakt eller telefonsamtal.³¹

Under arbetet med uppsatsen har jag även kommit att intressera mig av gudstjänsten som en form av själavård. Okkenhaug visar på att gudstjänsten fungerar som en viktig samlingspunkt. I kombination med samtalen bildas en helhet i det själavårdande arbetet. Enligt Okkenhaug är det inte alla som känner sig bekväma i gudstjänstens riter och detta ställer krav på själavårdaren att vara lyhörd inför individens behov.³² Gudstjänsten som en del av själavården kommer i min uppsats att behandlas vid sidan av det själavårdande samtalet.

2.4 Vem är själavårdare?

För att ett samtal ska benämnas själavård krävs det att den som ger själavården har en kristen tro. Oftast är detta en präst, diakon eller pastor. Det är i dessa sammanhang vanligt att ordet själasörjare förekommer, vilket är den som ger själavård. Den som söker själavård benämns som konfident, vilket betyder ”den som anförtror sig”.³³ I min uppsats är alla själavårdare präster och konfidenterna är soldater. Det bör också betonas att de själavårdare som jag intervjuat i arbetet med uppsatsen inte är terapeuter och därmed inte behandlar inre omedvetna psykiska konflikter. Själavårdare generellt har till uppgift att aktualisera de problem som konfidenten kommer med och samtidigt bearbeta de existentiella livsfrågorna. Själavårdaren bör hjälpa konfidenten i en riktning mot Gud och den kristna verklighetstolkningen.³⁴

³¹ Okkenhaug (2014) s. 42.

³² Ibid s. 136.

³³ Bergstrand och Lidbeck (1997) s. 37, 43.

³⁴ Wikström (1999) s. 31.

3. Metod

Den här uppsatsen genomförs med hjälp av en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden syftar till:

Att klargöra ett fenomenets karaktär eller egenskap, medan kvantitativ forskning handlar om att fastställa mängder [...]. Den kvalitativa forskningen söker alltså primärt efter fenomenets innebörd eller mening, medan den kvantitativa forskningen primärt söker efter dess förekomst eller frekvens.³⁵

Då studiens syfte är att analysera och förstå självvård, och i synnerhet självvårdssamtal, utifrån fältprästers egna upplevelser anser jag att denna metod är den bäst lämpade. Om syftet hade varit att ta reda på förekomsten av det antal samtal fältpräster har haft under en mission och hur långa de varit hade en kvantitativ studie varit att föredra. Med en kvalitativ metod i form av intervjuer kunde jag nå ett djup som förbisets av andra metoder.³⁶ Den kritik som finns mot att använda intervju som metod är att intervjupersonerna kan ha vagt eller selektivt minne, det vill säga att de kan glömma bort händelser eller välja vad de berättar eller inte. Även om respondenterna inte minns allt som hänt eller väljer att utelämna episoder når denna metod djupast i respondentens upplevda värld. Det kan också vara så att jag som intervjuare inte förstår respondenten till fullo då denne kan använda ett kodat språk.³⁷ Som Steinar Kvale och Sven Brinkman menar är syftet med kvalitativa intervjuer att förstå verkligheten utifrån intervjupersonernas perspektiv.³⁸ Mitt arbete syftar till att förstå fältprästers erfarenheter av självvård med fokus på självvårdssamtal i relation till soldater som tjänstgjort i Afghanistan. Jag har därför valt att genomföra kvalitativa intervjuer med fältpräster för att komma åt deras erfarenheter och förståelse av det ovan nämnda.

3.1 Intervjuer – urval och tillvägagångssätt

Inledningsvis tog jag kontakt med fältprost Sten Elmberg för att få kontaktuppgifter till de präster som tjänstgjort i Afghanistan under den aktuella tiden. Jag fick kontaktuppgifter till 18 präster som varit i Afghanistan. Då dessa 18 präster var geografiskt spridda över hela Sverige och jag hade för avsikt att göra intervjuer på plats var det inte ekonomiskt och tidsmässigt

³⁵ Widerberg (2002) s. 15.

³⁶ Berg (2004) s. 2-4.

³⁷ Mason (2002) s. 236-237.

³⁸ Kvale och Brinkmann (2014) s. 17.

hållbart att genomföra intervjuer med samtliga. Därför gjorde jag en avgränsning och valde att kontakta de fältpräster som befann sig i området från Uppsala och söderut då detta område var geografiskt tillgängligt. I det aktuella geografiska området fanns det tio fältpräster som varit i Afghanistan. Den inledande kontakt jag tog med prästerna skedde via epost och i detta brev bjöds de in att delta i intervjustudien.³⁹ I de följande epostmeddelandena bestämdes tid och plats för när intervjuerna skulle genomföras. Det var till slut sex stycken fältpräster som hade möjlighet att ställa upp. Detta anser jag vara ett tillräckligt antal intervjuer för att genomföra studien och för att kunna ge en generell bild av svenska fältprästers upplevelse av samtal i Afghanistan. De fältpräster som deltagit i studien har tjänstgjort på skilda missioner under olika år vilket gör att de har varierande erfarenheter från den tid då Sverige haft militär personal i Afghanistan.

Jag spelade in intervjuerna för att i efterhand kunna gå igenom materialet och göra en noggrann analys. Det hade inte varit möjligt att återskapa hela intervjun i efterhand.⁴⁰ Samtliga respondenter tillät att intervjuerna spelades in. I en intervju fortsatte en av fältprästerna att prata efter att jag slutat spela in. Detta material har jag valt att inte ta med då allt inte kunde nedtecknas och jag anser att det inte kan göras rättvisa. Det är också en fråga om förtroende gentemot respondenten. Barbara Czarniawska belyser också problematiken med att använda materialet som inte kort efter intervju nedtecknats, då hon menar att det kan finnas luckor i intervjuarens minne.⁴¹

Inför intervjuerna genomfördes ett visst förarbete då jag bland annat läste om självvård och Försvarsmaktens insats i Afghanistan. Förarbetet gjordes för att i så hög grad som möjligt kunna följa fältprästernas resonemang i intervjuerna och för att jag skulle kunna ställa relevanta följdfrågor. Intervjuerna genomfördes i början av sommaren 2015.

3.2 Intervjuguide

Då syftet med studien är att förstå fältprästernas egna upplevelser av självvård med fokus på självvårdssamtal valde jag att göra semistrukturerade intervjuer då jag anser att det hade varit

³⁹ Bilaga 1.

⁴⁰ Bryman (2002) s. 310.

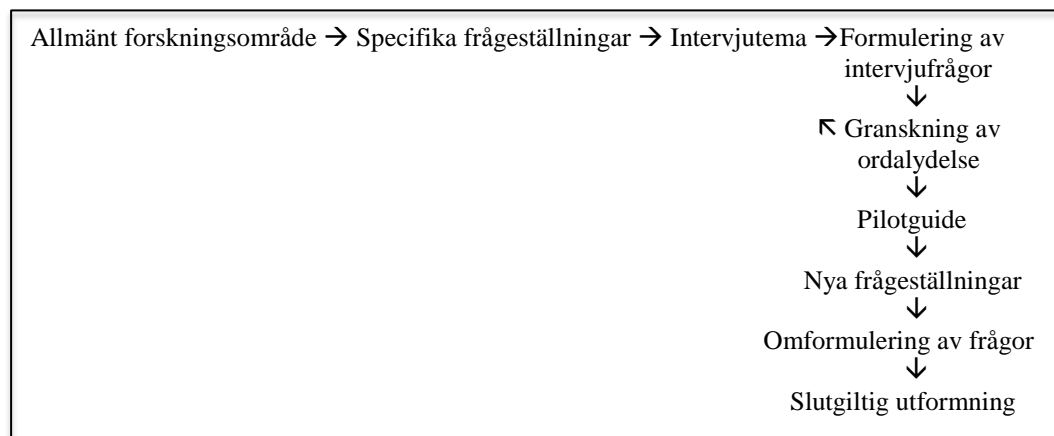
⁴¹ Czarniawska (2014) s. 62.

svårt att komma åt detta med en strukturerad intervju.⁴² En strukturerad intervju skiljer sig från en ostrukturerad intervju, där intervjupersonen får berätta helt fritt, på så sätt att en strukturerad intervju följer en viss mall.⁴³ Vid de sex intervjuer som jag genomförde utgick jag därför från en intervjuguide.⁴⁴ Intervjuguiden skapades för att ha tydligt undersökningsfokus och för att fungera som ett stöd i intervjun. Guiden som skapats med inspiration av Alan Bryman hade fem olika teman till vilka det hörde frågor.⁴⁵

De fem olika teman som fanns med i intervjuguiden var:

- tiden i Sverige innan missionen
- behov som prästerna upplever att soldaterna har och som de kan eller inte kan uppfylla
- samtal med soldaterna under missionen
- rollen som präst
- tiden efter utlandstjänstgöringen.

I arbetsprocessen med att skapa intervjuguiden använde jag Brymans schema för hur en intervjuguide bör utformas.⁴⁶ Jag valde dock att inte göra en pilotguide, nya frågeställningar och omformuleringar av frågor, då tidsramen för uppsatsen inte medgav detta.

Figur. Beskrivning av schemat för hur en intervjuguide skapas.

⁴² Gillham (2008) s. 104-107.

⁴³ Bryman (2012) s. 471.

⁴⁴ Bilaga 2.

⁴⁵ Bryman (2002) s. 305-310.

⁴⁶ Bryman (2012) s.476.

3.3 Genomförande av intervjuerna

Intervjuerna genomfördes i anslutning till intervjupersonernas arbetsplats och då oftast på ett tjänsterum eller på en annan avskild plats. De sex intervjuerna pågick mellan 74 minuter och 210 minuter. Som ovan nämnts spelades samtalen in. Att intervjuerna var av semistrukturerad karaktär innebar att frågorna som ställdes var öppna och att respondenten hade möjlighet att utveckla och fördjupa sina svar. Den semistrukturerade formen gjorde det också möjligt för mig som intervjuare att ställa följdfrågor i syfte att klargöra och utveckla respondentens tankegångar.⁴⁷ För att skapa förtroende hos respondenterna valde jag att återigen berätta om undersökningens syfte. Jag förhöll mig sparsamt med följdfrågor för att inte störa respondentens resonemang och i slutet av varje intervju berättade jag att ”nu är vi på sista frågan”.⁴⁸

3.4 Analys av material

I nära samband med att intervjuerna hade genomförts transkriberade jag dem ordagrant för att utgöra en skriven text och det gjorde att jag fick en god kännedom om det material jag samlat in. Precis som Kvale och Brinkmann rekommenderar valde jag redan innan jag genomförde intervjuerna metod för hur de skulle analyseras.⁴⁹ Detta gjorde att tankeprocessen för analysen redan var i gång när intervjuerna var färdiga. I det transkriberade intervjumaterialet framgår när respondenten gjort en paus för att reflektera över sitt svar, eventuell betoning och känslouttryck. Detta tog jag med för att skapa en mer nyanserad bild av intervjusituationen och för att underlätta arbetet vid analysen.

Innan jag påbörjade arbetet med att transkribera materialet valde jag att lyssna igenom det för att bilda mig en uppfattning om det insamlade materialet. Nästa steg var att transkribera intervjuerna och parallellt med detta läste jag även de fältanteckningar jag gjort vid intervjuerna. Det transkriberade materialet utgör 267 sidor och kommer att presenteras i avsnittet med analysen.⁵⁰ Efter att jag hade transkriberat intervjumaterialet läste jag det

⁴⁷ Justesen och Mik-Meyer (2011) s. 46-51.

⁴⁸ Ibid s. 50.

⁴⁹ Kvale och Brinkmann (2014) s. 230.

⁵⁰ I transkriberingarna har jag valt att använda mig av dubbelt radavstånd för att möjliggöra anteckningar i marginalen.

noggrant upprepade gånger. Vid analysen av materialet identifierade jag övergripande teman bestående av *samtal, fältprästen och dess uppgifter, soldaternas behov, frågor som soldaterna hade, gudstjänster* samt en kategori som jag benämnde övrigt. Denna kategori innefattade material som jag ansåg kunde vara av vikt, men som inte passade in i de andra kategorierna. Jag har identifierat dessa teman för att hitta återkommande ämnen hos respondenterna samt olikheter och skillnader i hur de diskuterar dessa ämnen. Jag har även fokuserat på det som respondenterna inte pratat om.⁵¹ Genom de valda kategorierna skapade jag en överblick av det material jag samlat in, samtidigt som jag bröt ner materialet i hanterbara bitar.⁵² I nästa steg analyserade jag temana vidare genom att leta mönster i den data som samlats in.⁵³

3.5 Etiska ställningstaganden

Etikprövningslagen omfattar inte uppsatser ”som utförs inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå”, jag har trots det ändå valt att anamma de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet ställt upp.⁵⁴ Jag har dessutom gjort vissa egna ställningstagande gällande etik, vilka presenteras nedan.

Intervjupersonerna, som blev tillfrågade om deltagande via ett presentationsmail, fick en kort beskrivning om uppsatsens ämne och syfte. De fick också möjlighet att i svarande mail ställa egna frågor rörande uppsatsen. I presentationsutskicket förklarade jag att fältprästerna garanterades anonymitet genom att deras namn inte kommer skrivas ut i den färdiga uppsatsen då alla namn anonymiseras. Antalet fältpräster som varit i Afghanistan är begränsat vilket försvårar möjligheten till att anonymisera respondenterna. Därför har jag valt att inte skriva ut nuvarande tjänstgöringsort för dem jag intervjuat eller under vilket år de varit i Afghanistan. Jag har inte heller skrivit ut personliga pronomen som han och hon, då respondenternas kön inte har någon relevans för uppsatsen. Intervjupersonerna informerades om att de när som helst före, under eller efter intervjun hade möjlighet att avbryta sin medverkan, en hållning som Kvale och Brinkmann lyfter fram.⁵⁵ Respondenterna fick välja tid och plats för intervjun, dock i samråd med mig för att intervjuerna inte skulle kollidera.⁵⁶

⁵¹ Bryman (2012) s. 578-581.

⁵² Kvale och Brinkmann (2014) s. 242.

⁵³ Ryen (2004) s. 116.

⁵⁴ Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Utbildningsdepartementet 2003.

⁵⁵ Kvale och Brinkmann (2014) s. 107-110, Bell (2006) s. 190f.

⁵⁶ Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) s. 42-43, Jacobsen (2007) s. 97.

4. Bakgrund

4.1 Den svenska fältprästen – från historia till nutid

I detta kapitel presenterar jag fältprästväsandets framväxt från dess början och fram till vår tid. Kapitlet syftar till att ge en överblick av hur fältprästens funktion förändrats över tid.

Det har allt sedan medeltiden funnits en relation mellan krigsmakt och kyrka. Kyrkan var delaktig redan i korstågen mot Finland på 1100-talet. Då var prästernas funktion bland annat att fungera som själavårdare.⁵⁷ Det var dock först när Gustav Vasa 1535 samt 1545 utfärdade sjö- och krigsartiklarna som prästens funktion blev tydlig. I sjöartiklarna föreskrivs att ”prästen ska predika för folket två till tre gånger per vecka eller i det fall han behövde göra detta”.⁵⁸ Behovet av sjö- och krigsartiklar uppstod då Gustav Vasa inrättade en stående här eftersom en organiserad själavård då krävdes för att tillgodose soldaternas andliga behov. Dessa artiklar behandlade dock inte bara prästernas funktion i Sverige utan reglerade även den andliga vården utomlands.⁵⁹ Under 1500-talet fortsatte den stående hären att växa och därmed även behovet av militär själavård, därför utökades också antalet präster från fyra till 20.⁶⁰ Under denna period var det av vikt ”att visa gudsfruktan, höra Guds ord och bedja”. Enligt före detta fältprost Algot Anderberg kunde de soldater som talade föraktfullt om Guds ord och de heliga sakramenten straffas med fängelse på vatten och bröd eller genom att de fick ge allmosor till de fattiga.⁶¹

4.1.1 1600 - 1700-talet

Under 1600-talet fick Sverige sin första militära kyrkoordning genom 1621-års krigsartiklar. Denna kyrkoordning innebar att krigsmakten försågs med ett större antal präster och kom att i sina grunddrag finnas kvar i ett par århundraden. Med det växande antalet präster i krigsmakten infördes en överstyrelse för fältprästerna, denna fick namnet fältkonsistoriet. Fältkonsistoriets uppgift var bland annat att ansvara för tillsättningar av fältpräster i krigstid. För soldater som hädade eller missbrukade Guds namn utgick stränga straff och de straffades vid nästkommande korum genom att tvingas sitta mitt i ringen och göra avbön på knä. Fältprästens uppgifter bestod

⁵⁷ Levenskog (1997) s. 22.

⁵⁸ Långström (1997) s. 9.

⁵⁹ Levenskog (1997) s. 22.

⁶⁰ Långström (1997) s. 9, Gudmundsson (2014) s. 46.

⁶¹ Anderberg (1947) s. 12-13.

i att predika för soldaterna samt att förrätta korum varje morgon och kväll.⁶² Prästens uppgifter innebar också att hålla gudstjänst och bedriva kristen undervisning samt att fira nattvard med sårade och döende soldater och att hålla likpredikningar.⁶³

4.1.2 1800–1900-talet

Under 1800-talet ansågs det vara viktigt att fältprästen hade kontakt med soldaterna under fredstid för att ha möjlighet att skapa goda relationer inför ett eventuellt fälttåg.⁶⁴ Under början av 1900-talet diskuterades fältprästernas anställningar och huruvida de skulle vara heltidsanställda eller inte. Det nya värnpliktsystemet hade nu implementerats och rekryterna skulle vara borta från sin vanliga miljö under en längre tid. Fältprästerna ansågs kunna stävja det moraliska förfall som annars skulle kunna ske när soldaterna var borta från hemmet.⁶⁵

Vid denna tid diskuterades även huruvida andra religiösa företrädare än präster vid Svenska kyrkan skulle få bedriva själavård i Krigsmakten. Frågan utreddes men beslut i frågan fattades aldrig.⁶⁶ I och med 1925-års försvarsbeslut avskaffades hela arméns själavårdsorganisation bestående av 46 fältpräster på grund av att regementena nu låg i städerna. Officerare och värnpliktiga ansågs kunna få sina religiösa behov tillgodosedda genom att de kunde söka sig till en präst i sin hem- eller vistelseförsamling. Riksdagsbeslutet gällde dock inte garnisonspastorstjänsterna i Boden och Karlsborg.⁶⁷ År 1939 återinfördes fältprästtjänsten men i en ny organisation som innefattade både en freds- och en krigsorganisation. Bland annat gjorde den nya organisationen i fredstid klart att ”den andliga vården i fredstid inom försvarsväsendet skulle omfatta såväl religiös som kulturell vård” och att fältprosten ”leder själavårdsverksamheten i försvarsstaben”. I krigsorganisationen görs klart att ”själavårdspersonal skulle finnas vid såväl högre som lägre förbandsstaber” och att ”själavårdspersonal skulle rekryteras både från Svenska kyrkan och från olika fria kristna samfund och organisationer”. Denna organisation gällde i vissa delar fram till 2000-talet.⁶⁸

1980 tillsatte regeringen en utredning som 1982 lämnade sitt svar i *Militär själavård* (SOU 1982:59). I denna framgår att utredaren anser att huvudmannskapet ska placeras hos

⁶² Långström (1997) s. 10, Gudmundsson (2014) s. 62, 64.

⁶³ Levenskog (1997) s. 23.

⁶⁴ Långström (1997) s.13.

⁶⁵ Ibid s. 16.

⁶⁶ Ibid s. 20.

⁶⁷ SOU 1938:33 (1938) s. 15.

⁶⁸ Långström (1997) s. 29-31.

trossamfunden.⁶⁹ I ett senare riksdagsbeslut fastslogs att stiftssamfälligheterna skulle ansvara för den andliga vården och dess innehåll vid de militära förbanden. Denna nya organisation skulle börja gälla från 1 januari 1990, men redan i mars samma år tillsattes en ny utredning om den militära själavårdens organisation.⁷⁰ Denna utredning resulterade i en ny organisation som började gälla 1997 och bestod av tre nivåer: central-, regional- och lokalnivå. På den centrala nivån fanns fältprosten som stöd till Överbefälhavaren, på den regionala nivån fanns tre heltidsanställda militärområdespräster och på den lokala nivån fanns regementspräster vilka är kopplade till regementena.⁷¹

4.1.3 Nutid

Sedan 2008 ser den organisatoriska strukturen av den militära själavården ut på följande sätt: En fältprost tillsammans med en stabspastor leder arbetet på Högkvarteret, HKV. Fältprosten ingår också i insatsstaben där denna har till uppgift att vara rådgivare i frågor rörande religion, etik med mera. Det är också fältprostens uppgift att samverka med de olika trossamfunden och det betonas att det är särskilt viktigt att behålla kontakten med Svenska kyrkan. Utöver prästerna som finns på HKV finns en ledningsgrupp, *Ledning Militär Själavård*, LMS, samt präster som är kopplade till regementena. Regementsprästerna ansvarar idag för att ge stöd till den enskilde soldaten genom samtal och gudstjänst. Prästen har också ansvar för att utbilda soldater i etiska frågor och då särskilt de som ska ut i internationell tjänst.⁷² I de internationella insatserna har fältprästerna till uppgift att stödja cheferna i etiska och moraliska frågor. De har också en personalvårdande funktion genom att vara en samtalspartner åt soldater och officerare. I min kontakt med fältprosten beskrev denna att en del av prästens tjänst utomlands är att ”drälla”.⁷³ Det innebär att prästen ska ta sig tid att gå runt till de olika delarna av förbandet för att prata och ur det spontana mötet skapas samtal. Ytterligare en viktig arbetsuppgift för fältprästerna är att de ska arbeta ekumeniskt och interreligiöst.⁷⁴

Själavårdsorganisationen har under de gångna århundradena sett olika ut och det har påverkat i vilken omfattning fältprästerna kunnat bedriva sitt arbete. Det går att se skillnader i de uppgifter fältpräster haft från 1500-talet fram till idag. Under 1500-, 1600- och 1700-talen var

⁶⁹ SOU 1982:59 s.60-69.

⁷⁰ Långström (1997) s. 58-61.

⁷¹ Ibid s. 62-63.

⁷² Elmberg (2010b) s. 77-81.

⁷³ Mailkorrespondens med fältprost Sten Elmberg där jag fick dokumentet ”Behörighet och lämplighet” Se bilaga 4.

⁷⁴ Elmberg (2010b) s. 79.

korum och gudstjänster en integrerad del av arméns verksamhet. Synen på fältprästens funktion har idag förändrats och deras uppgift är inte längre i första hand att förbereda soldaterna på krig, de har även en viktig funktion i att diskutera etiska och moraliska frågor med soldaterna. Gällande de straff som utgick under 1500–1700-talen så är detta inte något som numer tillämpas och prästen har även fått en ekumenisk funktion. I dagens insatsförsvaret har prästen, som ovan nämnts, även funktionen som rådgivare åt de högre cheferna i andliga frågor såväl som i etiska och moraliska frågor. Det som inte förändrats under århundradenas gång är prästens funktion som själavårdare, dock har själavårdens utformning förändrats.⁷⁵

4.2 Konflikten i Afghanistan och den svenska insatsen

För att förstå bakgrunden till varför svenska soldater befinner sig i Afghanistan kommer jag i detta avsnitt att ge en kort introduktion till Afghanistankonflikten.

Afghanistan har i över 4 000 år varit en korsväg för folkvandringar och erövringståg och dessutom en central plats för handel i Asien. Detta har lett till att befolkningen i landet består av en blandning av etniska och språkliga grupper med olika seder. Under 1800-talet och tidigt 1900-tal gjorde Ryssland och Brittiska Indien försök att erövra landet, men den svårtillgängliga terrängen bidrog till att de afghanska klan- och stamkrigarna kunde hålla tillbaka dessa attacker.⁷⁶ Landet har sedan 1930-talet präglats av inre motstridigheter.⁷⁷ 1979 invaderade sovjetiska styrkor landet. Den väpnade motståndgruppen *Afghanistangerilla* som hade utövat tryck på Sovjet framtvungade förhandlingar om Afghanistans självständighet vilket ledde till att Sovjet 1988 började ta hem sina trupper efter att ett avtal slutits i FN:s regi.⁷⁸

Då Sovjet hade lämnat Afghanistan i februari 1989 bröt inbördeskrig ut eftersom de islamiska partierna som skulle ta över makten inte kom överens. Hela landet föll samman och städer som Kabul, som tidigare varit skonat, sköts i ruiner. Runt om i landet övertog korrupta klan- och krigsherrar makten och när en nya väpnad rörelse, *talibanerna*, 1994 trädde in i landet välkomnades de av de krigströtta landsmännen på landsbygden. Talibanrörelsen som tillhörde en ortodox islamisk inriktning stöddes av Pakistan och togs välvilligt emot av USA.

⁷⁵ Långström (1997) s. 9 – 63, Elmberg (2010b) s. 76-89.

⁷⁶ Fördjupning Afghanistan. Utrikespolitiska institutet 2014.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ "Afghanistan". Engberg u.å.

Talibanerna ville göra Afghanistan till en strikt muslimsk stat och 1996 hade de kontroll över nästan hela landet, de norra delarna undantagna. I de norra delarna av Afghanistan gjorde folkgrupperna tadjjiker, uzbeker och hazarer motstånd och de kallade sig för *Norra alliansen*.⁷⁹

Efter terrorattacken mot World Trade Center den 11 september 2001 krävde USA att få talibanledaren Usama bin Laden utlämnad. När USA misslyckades med att få bin Laden utlämnad inledde de i oktober bombningar av stora delar av Afghanistan i syfte att splittra hans terroristnätverk al-Qaida. Detta gjordes tillsammans med brittiska styrkor och bombningarna var sanktionerade av FN. I november skickade USA fler soldater till Afghanistan och ett samarbete med Norra alliansen inleddes. I början av december kapitulerade talibanerna, då deras ledare flytt från staden Qandahar som varit deras starkaste fäste.⁸⁰ Efter talibanernas fall påbörjades uppbyggnaden av Afghanistan och FN samlade afghaner från olika folkgrupper till inrättandet av en provisorisk regering.⁸¹ I samband med att den nya regeringen tillträdde stationerades 4 500 soldater i Kabul för att skydda den nya administrationen, styrkan kallades *International Security Assistance Force* (ISAF). ISAF är sedan 2003 en NATO-ledd styrka. År 2004 genomfördes, med hjälp av FN, ett presidentval där Hamid Karzai fick 55 procent av rösterna.⁸² Han innehade denna post till oktober 2014.⁸³

Sedan årsskiftet 2001/2002 har Sverige bidragit med militär personal i Afghanistan. Antalet svenska soldater som gjort utlandstjänst inom ramen för det numera avslutade ISAF-uppdraget är omkring 9 000. Syftet med insatsen var från början att säkra läget i Kabul, men två år senare utvidgades mandatet till att gälla hela Afghanistan. ISAF fick nu till uppgift att upprätthålla säkerheten i hela landet så att de afghanska myndigheterna, biståndsorganisationer och FN kunde genomföra återuppbyggnadsinsatser i Afghanistan. I samband med att FN beslutade att ge ISAF-styrkan utökat mandat placerades de svenska soldaterna i Afghanistans norra delar där brittiska styrkor ledde arbetet. År 2006 tog Sverige över ledarskapet från Storbritannien och fick ansvar för provinserna Balkh, Samangan, Jowzjan och Sar-e-Pul.⁸⁴ De svenska styrkorna hade sin huvudcamp, *Camp Northern Lights*, i Mazar-e-Sharif som ligger i Balkhprovinsen. Det var där det största antalet svenskar var stationerade. De svenska soldaterna patrullerade i

⁷⁹ Afghanistans historia. Svenska Afghanistankommittén 2016.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Fördjupning Afghanistan. Utrikespolitiska institutet 2014.

⁸² Afghanistans historia. Svenska Afghanistankommittén 2016.

⁸³ "Afghanistan" Holmertz, NE-redaktionen u.å.

⁸⁴ Afghanistans historia. Svenska Afghanistankommittén 2016.

sina *Area of Responsibility*, AoR, antingen med bepansrade fordon eller till fots. Vid patrullerna användes tolkar för att samverka med bland annat lokalbefolkning, poliser och klanledare.⁸⁵

Den svenska styrkan har till stor del varit en fredsbevarande styrka, men hade under hela tiden mandat från FN att verka fredsframtvigande.⁸⁶ Dock valde Sverige att inte utnyttja detta mandat fullt ut.⁸⁷ Det fredsframtvigande mandatet innebar i praktiken att svensk militär fick skjuta på ett misstänkt fientligt mål utan krav på att det skulle handla om självförsvar.⁸⁸ Att ständigt leva med hotet att tvingas välja mellan sitt eget liv eller att släcka någon annans kan vara påfrestande och detta var vardagen för svenska soldater som tjänstgjorde i Afghanistan.

Säkerhetsansvaret kom succesivt att återlämnas till de afghanska säkerhetsstyrkorna och under sommaren 2014 lämnade den svenska styrkan över campen Camp Northern Lights, till den afghanska armén.⁸⁹ ISAF-insatsen avslutades vid årsskiftet 2014-2015 i samband med att den nya Nato-insatsen *Resolute Support Mission*, RSM, tog över.

⁸⁵ Att arbeta med gender är att se helheten. Göthe 2013.

⁸⁶ Förenta Nationernas stadga - UNTS VII, kap. 42. Förenta Nationerna 1945.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Svenska utlandsstyrkan: Från fredsbevarande till fredsframtvigande. SVT Norrbotten 2010.

⁸⁹ Afghanistans historia. Svenska Afghanistankommittén 2016.

5. Analys

5.1 Introduktion till analysen

Som jag introducerat i kapitel 1 är de frågeställningar som jag avser att analysera i studien vilka frågor som soldaterna i Afghanistan samtalande med fältprästerna om, vilken typ av själavård som fältprästerna använde sig av och vilken funktion fältprästen har haft i utlandsstyrkan. I intervjuerna framkommer tre större teman som är gemensamma för alla sex respondenterna. Dessa teman sammanfattar den syn prästerna har på själavård och sin egen funktion som själavårdare. Jag kommer först att presentera själavårdssamtalet och de frågor som fältprästerna angav att soldaterna hade samt var samtalen ägde rum. Sedan kommer jag att diskutera själavård i form av kamratstöd. Därefter kommer jag att diskutera själavård genom gudstjänst och andakt för att sedan komma in på fältprästens funktion. I samband med analysen av intervjuerna har jag sett likheter och skillnader i deras svar, dessa uppfattningar kommer att presenteras i detta kapitel. I detta kapitel har jag valt att både presentera och diskutera materialet.

5.2 Förberedelser inför insatsen

Från det att soldater, officerare och fältpräst rycker in och påbörjar sin rotationsutbildning inför utlandstjänstgöringen har prästen ett själavårdande ansvar för samtliga i förbandet. Samtidigt som prästen själv genomgår utbildning ska denna också försöka hinna med att träffa soldaterna. Syftet med att fältprästen ska träffa alla soldater innan rotationen ner till Afghanistan är för att upprätta en relation och inte ”dyka upp som gubben i lådan”, som respondent 2 och 6 beskriver det. Då det enligt respondent 1 kan handla om upp till 600 soldater och officerare som är spridda på olika utbildningar runt om i Sverige krävs det att fältprästen aktivt arbetar för att träffa alla soldater, något som i sin tur kräver att prästen har godkännande från sin chef i Forsvarsmakten. Respondent 2 berättar att denne var begränsad i arbetet med att träffa förbandets alla soldater då chefen inte beviljade en resa till den del av förbandet som var placerad på annan ort. Respondent 5 beskriver att ”en chef kan ju vara positiv... och uppmuntrande till militär själavård, en chef kan vara likgiltig men ändå stöttande eller så kan det vara en chef som är negativ och motarbetar militär själavård”. I arbetet med själavård är det viktigt att knyta kontakter till i detta fall soldaterna. Om prästen inte kan göra det från början får denna svårare att hinna knyta kontakt under missionen, vilket respondent 6 menar leder till

färre samtal. I enlighet med vad Wikström hävdar bygger själavården på den allmänna omsorgen om individen och i det här fallet för den enskilda soldaten.⁹⁰ Respondent 6 menar att genom att fältprästen får träffa och bygga kontakt med soldaterna i ett tidigt skede finns det möjlighet att undvika en del av den ”psykiatisering” som sjukvården kan ha problem med. Det innebär att fältprästen får en chans att riva de barriärer som kan finnas mellan ”experten”, i detta fall prästen, och soldaterna. ”Om experten väljer att placera sig mitt i sammanhanget blir det ju snarare så att han eller hon inger förtroende”. Respondent 6 som betonar relationen till soldaterna är enligt min mening en tydlig förespråkare för den *konfidentcenterade själavården*. Precis som Okkenhaug beskriver betonar den *konfidentcenterade själavårdaren* människors känslor. Genom att fältprästen placerar sig mitt i sammanhanget kan denna lättare skapa relationer och på sikt nå de svåra känslor som soldaterna hanterar. I det tidiga skedet handlar det om att konfidenten ska känna förtroende för själavårdaren.⁹¹

Som en del av förberedelserna inför utlandstjänstgöringen får fältprästen ofta uppgiften att gå igenom *Min sista vilja*, ett dokument där soldaterna ombeds att fylla i hur de vill att deras begravning förrättas, beslut om eventuell organdonation och om de har några juridiska dokument som behöver tillkännages.⁹² Fältprästen går igenom det här dokumentet med alla soldater i Sverige. Försvarsmakten har inget krav på att soldaterna fyller i detta dokument men anser att det är viktigt att dessa frågor diskuteras innan soldaten åker iväg. I samband med genomgången av *Min sista vilja* uppstår många frågor till prästen och många av frågorna är av själavårdskaraktär. Frågor om sin egen död väcktes hos soldaterna när de diskuterade *Min sista vilja*. Detta menar respondent 1, 4 och 5 är viktigt och för många soldater blir det också ett uppvaknande. I vår tid har döden kommit att avskämmas för att minska smärtan hos dem som lider, det innebär dock att det naturliga samtalet om döden är främmande för oss.⁹³ Två fältpräster, respondent 2 och 5, berättar att en del soldater hade samtalat om döden, tjänstgöringen och praktiska ting redan hemma innan de påbörjat sin missionsutbildning. Dessa soldater kom med frågor från sin familj: ”min sambo undrar...” eller ”som vi pratade där hemma...”. Alla präster var dock inte odelat positiva till att *Min sista vilja* skulle fyllas i. Exempelvis respondent 6 kritiserar *Min sista vilja* då denna inte är övertygad om att rätt målbild skapas med hjälp av dokumentet. Som respondenten uttrycker det: ”Vi ska inte åka till

⁹⁰ Wikström (1999) s. 207.

⁹¹ Okkenhaug (2004) s. 32.

⁹² Bilaga 3 (Detta är ett exempel på hur *Min sista vilja* kan vara utformad).

⁹³ Okkenhaug (2004) s. 23.

Afghanistan för att dö, vi ska åka dit för att överleva och genomföra ett bra arbete”. Respondent 5 beskriver hur denna ”la fokus på de existentiella bitarna, fundera vad som är viktigt i livet, hur jag ser på min egen död och liksom vad det får för konsekvenser för mig och mina anhöriga”. Dessa frågor fick soldaterna diskutera två och två. Alla präster utom respondent 3 beskriver att *Min sista vilja* skapat underlag för själavårdssamtal. Den präst som inte hade något själavårdssamtal i samband med *Min sista vilja* beskrev att soldaterna i förbandet var unga, flera skulle åka på sin första mission och få kvinnor deltog. Även respondent 1 reflekterar över att de yngre soldaterna inte hade något större behov eller intresse av att samtala om *Min sista vilja* och förklarar det med att döden inte är så närvarande i deras ålder.

I samtalet om *Min sista vilja* finns en aspekt av *omsorg* i och med att prästen stödjer soldaterna i frågor om livets slut. Wikström beskriver detta som ”att finnas tillsammans med en annan under en bit av livsvandringen”, detta aktualiseras genom att fältprästen finns närvarande i samtalet om soldaternas tankar kring risken att bli dödad.⁹⁴ I dessa samtal är det fokus på gruppsjälavård snarare än den enskilda själavården. Som respondent 2 och 5 återger ledde denna typ av samtal ibland dock till att soldater efteråt kom till prästen och önskade enskilt själavårdssamtal.

5.3 Vilka frågor pratade soldaterna med fältprästen om?

När förbandet kommit till Afghanistan blev arbetet för fältprästen mer intensivt och arbetet med själavårdssamtal började i regel direkt. Det var dock inte självklart för alla soldater att samtala med prästen och de flesta respondenterna nämner att det kunde finnas mentala hinder hos de enskilda soldaterna och att de därför inte önskade prata med en präst.

5.3.1 Olika tjänster, olika behov

De frågor som fältprästerna berättar att soldaterna pratade med dem om skiljer sig till viss del åt beroende på vilken typ av tjänstgöring soldaterna hade. Under utlandstjänstgöringen fanns det olika tjänster. Det fanns de som hade tjänster som sträckte sig utanför den ordinarie campen. Exempelvis rörde sig skyttesoldaterna ofta ute i byar och nära lokalbefolkningen. De som arbetade vid NSE-kompaniet, National Support Element, hade till uppgift att försörja campen

⁹⁴ Wikström (1999) s. 208.

med mat, vätska, kläder med mera och de befann sig i regel på campen. I min studie har jag varit intresserad av att undersöka om dessa två kompanier hade olika behov av att samtala med prästerna. En av fältprästerna, respondent 1, beskriver skyttesoldaternas behov av att samtala på följande sätt:

Ja, det är mycket mer dom som rör sig ute i området. De har mycket större behov utav att prata och tyvärr är det så att det är svårare att nå nästan, för de är ofta ute då. Och det är inte alltid man har möjlighet att vara med dom så att säga, men visst är det så för man ser mycket i samhället och då tänker jag att medelåldern på soldaterna är i många fall låg, många är 23-25 år och kanske aldrig har sett hur folk faktiskt kan leva och i städer är det inget, liksom ganska likt andra länder, men kommer man ut på landsbygden så märker man att det är starkt annorlunda mot vårt samhälle och att folk lever under mycket tuffare omständigheter och rent vatten är inte självklart och hela den biten, eller på vintern när de inte har riktiga kläder. Då blir, alltså alla blir ju berörda och det gör ju ont att se och särskilt barn. Och jag menar så då. Så absolut.

Det tycks vara så att behovet av att samtala inte nämnvärt skiljde sig åt hos soldater med olika typer av tjänster, även om tre av sex präster hävdade att skyttekompaniets soldater hade ett större behov av att samtala med fältprästen. Flera av dem nämnde dock att vilken typ av frågor soldaterna hade behov av att tala om var olika. Frågor som ”vi körde på eller nästan på en mina, den sprängdes och bilen tog skada” uppstod hos skyttesoldaterna, och ”stress i arbetsmiljön, interna konflikter eller liksom, uppgifter och ledarskap” var problem som uppstod hos NSE-kompaniet (respondent 5). Respondent 2 ger följande beskrivning av skillnaden mellan de två kompaniernas behov av att samtala:

Funderingarna är nog ändå de samma. Utsattheten är större för dom som är ute på rull, det kan man ju lugnt säga. Men funderingarna är ändå mycket... mycket handlar om relationen hemåt, familjen, pojkvän/flickvän, man/fru, barnen det är hela tiden där någonstans som grubbleriet hamnar och inte vad gör jag här.

5.3.2 Relationerna hemma och riskerna i Afghanistan

Behovet att tala om relationer var gemensamt och samtliga fältpräster som har intervjuats berättade att själavårdssamtalen handlade om relationerna till familj och släkt på hemmaplan. Respondent 5 berättar ”att den svenska styrkan knappt hann komma ner innan de fick ett dödsbud hemifrån, det var en gammal morfar som hade gått bort”. Enligt respondent 2 var det oftast prästen som meddelade dessa dödsbud, i något fall meddelade prästen soldatens chef och i vissa fall fick personalchefen denna uppgift. Oavsett vem som meddelade soldaten om dödsbudet så fanns fältprästen tillgänglig för samtal i samband med beskedet. Situationen kunde bli mer komplex då soldaterna var ute och arbetade i fält under flera dagar. Som

respondent 2 menar var det en förutsättning för att meddela dödsbudet att soldaten befann sig på campen. Möjligheten för soldaterna att samtala om dödsfallet blev annars begränsad. Samtliga fältpräster beskriver vidare det behov soldaterna hade av att samtala då de var på väg att separera eller skilja sig från sin partner i Sverige. Respondent 6 menar att även positiva saker som hände på hemmaplan kunde bli jobbiga när avståndet var så stort; han berättar att en soldat sa "min lillasyster ska få barn och jag är inte där".

Fältprästerna nämner vidare att samtalen kunde handla om risken för soldaterna att bli skadade, dödade eller att själva döda andra. Respondent 1 återger nedan också att många soldater frågade hur de ska hantera frågor som "har du dödat någon?"

Det är många som har pratat om och det de verkligen tagit upp, det dom tycker är jobbigt det är när de kommer hem och de går med kompisarna på krogen och får frågan "har du dödat någon eller?"[...] Och det har vi pratat mycket om, det pratar man mycket om på insatserna. [...] Det är liksom hur vi bemöter detta och hur medvetna är vårt samhälle vart man skickar soldater till?

Soldater som tjänstgjort utomlands kan förvänta sig att få den frågan och eftersom de redan under utlandstjänstgöringen tar upp detta samtalsämne kan det skapa en trygghet hos dem. Det kan i sin tur göra att soldaterna mer genomtänkt kan svara på frågan när den ställs i Sverige. I de genomförda intervjuerna framkom dock inte att det förekommit fall då de svenska soldaterna faktiskt tvingats döda.

5.3.3 Framtiden och meningen med livet

Respondent 1 och 3 berättar att utlandstjänstgöringen ledde till att soldaterna också lyfte frågor om "synen på livet" och ställde sig frågor som "vad vill jag med livet". Nedan beskriver respondent 6 hur han ser på utlandstjänstgöringen och människorna som han reser iväg tillsammans med som en inre resa:

Man behöver ge sig iväg på en resa för att hitta hem... så att... det här är i alla fall en sådan sak som jag tror, pastoralt har det varit en viktig sak för mig att ha med mig det, att när jag ger mig iväg tillsammans med ett gäng, så ger jag mig iväg med folk som är på väg hem. Det kan vara hemma hos sig själv eller hem hos...det kan ju också vara så att någon annan, att någon faktiskt, en eller annan mening så blir det här vägen till ett uppbrott. Det kan vara svåra uppbrott jag menar det kan ju vara att man bryter upp ur ett förhållande, men det kan va att någon faktiskt också gör ett uppbrott till ett... hitta en annan mening i livet. Nu har jag förstått att det är det här jag ska hålla på med.

Olivius hävdar att det är viktigt att självavårdaren i samtal om viktiga vägval i livet tar konfidenten på fullaste allvar och varken försöker påverka konfidenten i en viss riktning eller berättar om sina egna erfarenheter.⁹⁵ Det är konfidenten själv som ska ifrågasätta sin ”kompassriktning” för att sedan komma fram till ”detta lever jag för” (respondent 6). Respondent 6 diskuterar hur ett sådant scenario kan se ut; soldaten som ”ser hur barn har det i ett... krigsområde eller ett konfliktområde kan liksom komma på det att *jag ska jobba som förskolelärare* för att de ser hur viktigt en sådan sak är”. Självavårdssamtalen kan sedan komma att handla om hur konfidenten inser att denna brinner för att arbeta med barn då denna gjort det tidigare. Olivius poängterar att i denna typ av samtal är det viktigt att självavårdaren inte ger råd eftersom konfidenten riskerar att bli beroende av auktoritetens rådgivning. Bergstrand och Lidbeck menar att självavårdarens främsta uppgift är att hjälpa konfidenten att nå fram till egna, genomtänkta värderingar.⁹⁶ Det handlar till stor del om att konfidenten själv ska göra det aktiva valet. Prästen kan lyssna och hjälpa konfidenten att se för- och nackdelar med det förestående beslutet. Enligt Olivius är det viktigt att självavårdaren på så sätt visar respekt för konfidentens integritet.⁹⁷ Genom att självavårdaren därmed tar hänsyn till konfidenten som en självständig individ och lyssnar på denna skapar detta en förutsättning för att bygga på den relation som jag tidigare visat på är så viktig. Hansson instämmer i det Olivius hävdar och menar vidare att denna inställning speglar den människosyn som präglar Försvarsmakten, nämligen att hela människan ska få ett stöd.⁹⁸ Respondent 6 liknar prästen vid en katalysator för att inleda ett samtal, det innebär att fältprästen öppnar upp för samtalet, men sedan låter soldaterna fortsätta det. Respondenten menar att detta är viktigt även i gruppsamtal. Jag kommer senare i detta kapitel att diskutera gruppsamtalen vidare.

I Wikströms beskrivning av självavårdsprocessen återfinns *eftertanken* som självavårdaren har i uppgift att skapa tillfälle och möjlighet till. Det kan leda till att soldater söker nya perspektiv eller att de omformulerar sina mål. På föregående sida beskriver fältprästen sina egna men också en soldats eventuella tankar om hur denna medvetet eller omedvetet kommit att söka eftertanke. Processen som eftertanken innebär kräver *tid*, vilket soldaterna som befann sig i Afghanistan ofta hade, men det krävs också *respekt* och *kontakt*.⁹⁹ Att soldaterna hade mycket tid till eftertanke beskriver samtliga respondenter och det blir särskilt tydligt då de nämner att

⁹⁵ Olivius (1996) s. 127 ff.

⁹⁶ Bergstrand och Lidbeck (1997) s. 83.

⁹⁷ Olivius (1990) s. 76-79.

⁹⁸ Hansson (2016) s. 134.

⁹⁹ Wikström (1999) s. 209-211.

soldaterna ville tala om den tristess som de upplevde att utlandstjänstgöringen i många fall innebar. Tristessen kunde som respondent 3 berättar handla om att ”det hände inte något”. Respondent 1 ger oss en inblick i hur tankegångarna gick hos soldaterna:

Jag tror att, ehh, ett lika stort problem som att man har dödat någon, är ledan, att man faktiskt inte fick skjuta sitt vapen och det låter jättekonstigt kanske men det är det de är tränade för, det är det som är deras jobb, yrke, utbildning, det är att skjuta med vapnet. Jag träffade på flera som tyckte det var jobbigt att de inte fått avfira i något annat syfte än träningssyfte. Så den biten är lika stor, det är väl, jag tror att man kan säga så här. Brandmannen vill släcka bränder, men vill förmodligen inte att mitt hus brinner ner och att jag blir hemlös, kirurgen vill operera, men vill absolut inte ha sjuka, jag som präst tycker om att ha begravningar, men jag vill helst inte att folk dör.

5.3.4 Behovet av att hjälpa

Det fanns också enligt prästerna ett behov från soldaternas sida att prata om den nöd som finns i Afghanistan. Många soldater såg i sin vardag människor som inte hade rent vatten, mat och tillräckligt med kläder och de såg också många barn som levde i denna fattigdom. En känsla av att inte kunna hjälpa till i den utsträckning som de önskat och trots vara möjligt infann sig hos soldaterna. Respondent 6 beskriver hur en soldat gav uttryck för en diskrepans mellan det förväntade och det verkliga: ”Jag kom hit för att göra en bra grej och vad gör jag, jag håller på att räkna ammunition och sådär serverar kulsprutan”. Om soldaten inte hade fått möjlighet att öppna upp sig och prata om dessa frågor skulle det enligt Wikström kunnat utvecklas till en reaktiv ångest. Reaktiv ångest utvecklas genom de faktiska situationer som människor ställs inför och skiljer sig på så sätt från den neurotiska ångesten vars orsak är bortträngda konflikter. Den reaktiva ångesten kan avhjälpas genom att konfidenten får samtala med själavårdaren då ångesten ingår i den normala livscykel. Denna typ av ångest kan också utvecklas då en människa står inför en skilsmässa eller ett dödsfall i familjen. Skulden och sorgen över det som inte blev behöver bearbetas och konfidenten kan komma att inse hur skört livet är.¹⁰⁰ Reaktiv ångest är förknippad med de frågor jag nämnt ovan som handlar om relationer på hemmaplan, men också frågor som rör döden. Som jag nämnde i metodavsnittet är fältprästerna inte utbildade terapeuter och bör därmed inte behandla omedvetna psykiska konflikter och neurotisk ångest.

5.3.5 Frågor om tro

¹⁰⁰ Ibid s. 88-89.

Under intervjun beskriver respondent 5 också att några av soldaterna önskade att prata om ”Teodicéproblemet och vem är Gud?”. Frågan vem Gud är kom ”från dem som antingen hade en tro och ville veta mer eller från dem som inte hade en tro”. Respondent 5 utvecklar detta: ”Folk som hade en tro ställde frågor till sig själva”. Dessa frågor har en existentiell och teologisk dimension till skillnad från frågorna om relationer och livsval i livet som jag diskuterat ovan. Närheten till en präst innebar att det fanns möjlighet att ställa dessa frågor och även att soldaterna faktiskt vågade ställa dem. Respondent 6 gör reflektionen:

Det är nog längre avstånd även om det är lättare att hitta en präst, nej det är det ju inte. Det är längre avstånd till den här själavårdande funktionen i dag i Sverige, än vad den är i Sverige i försvaret. Det är den här institutionsgrej som händer på något vis.

Respondenten konstaterar att människor kommer närmare en präst genom Försvarsmakten än i samhället i övrigt. Denna relation kommer jag att diskutera vidare i avsnittet om prästens funktion.

5.4 Var ägde själavårdssamtalen rum?

Under utlandstjänstgöringen hade de flesta fältprästerna flera själavårdssamtal varje dag vilket leder till frågan var dessa samtal ägde rum. Samtliga respondenter beskriver att kapellet var en plats de använde sig av för samtal. Respondent 3 beskriver: ”Oftast möttes man, vi kom överens om en tid och så träffades vi i kapellet, det blev ostört. Visst det var någon som lyfte i dörren, men så vände de där när de såg att vi satt där”. Att fältprästerna på förhand bokade in ett möte med soldaterna skedde dock inte så ofta, samtalen skedde i större utsträckning i direkt anslutning till att soldaten bad om att samtala. Respondent 4 beskriver:

Att det var väldigt mycket sådan här, spontana själavårdssamtal. Som uppstod och som, för jag tror inte att någon hade kommit och knackat på min dörr faktiskt och ville ha ett samtal, det hände, men det var väldigt, väldigt få.

Flera präster berättar att de uppehöll sig i kapellet under dagarna och ”grejade eller fixade”, som respondent 2 uttrycker det. Detta gjorde prästerna med syfte att skapa utrymme för samtal. Att prästerna ofta befann sig i kapellet var något som soldaterna kände till och därmed sökte de sig dit (respondent 1, 2, 5 och 6).

De själavårdande samtalen kunde även äga rum på andra platser som inte är så tydligt religiöst förknippade. Flera respondenter, däribland respondent 5, förklarar att de såg matsalen på campen som en arbetsplats snarare än som ett rum för återhämtning. Denna beskriver matsalen och måltiderna som en arbetsplats på följande vis:

Äta lunch fast äta lunch var inte äta lunch, utan då var det aktiv själavård att gå runt och prata med folk och sätta sig med nya hela tiden, hela tiden medvetet röra sig mellan olika. Och det hade jag ju generellt som en strategi att se matsalen som en arbetsplats. Och det är ju klart samtidigt, blir ju det lite jobbigt för att man... man det som är återhämtningsplats för andra är ju...blir ju en arbetsplats för en själv och det är ju inte alla som förstår det.

Vidare förekom samtal i de fordon som soldaterna färdades i då fältprästerna ibland följde med dem ut på patrull. Då kunde samtalen som ovan nämnts röra både relationer till anhöriga i Sverige, och den nöd som soldaterna såg runt om i Afghanistan. Flera präster, respondent 1, 3, 4, 5 och 6, nämner också gymmet som en plats för samtal. De menar att i gymmet avdramatiserades samtalet i och med att soldaterna aktivt gjorde någonting.

5.5 Kamratstöd som själavård

I intervjuerna med fältprästerna berättar flertalet, däribland respondent 3, att de utbildat gruppchefer och plutonchefer i att samtala med soldaterna. Alla de intervjuade prästerna vittnar om att detta så kallade kamratstöd är mycket viktigt och att det är kamratstödet som initialt ska fånga upp många av soldaternas frågor. Det mellanmänniska förhållningssätt som kamratstödet innebär möjliggör samtal på en icke-professionell nivå och respondent 6 betonar att det finns frågor som inte ska tas in i själavårdsrummet. Detta då det finns samtalsämnen som soldaterna har mer vinning av att diskutera sinsemellan snarare än att prästen ska vara drivande i samtalet även om denna kan finnas på plats. Respondent 6 förklarar:

Att dela en sådan intensiv verklighet med någon annan människa som man kan göra i det här. Där är ju någonting att stimulera, tycker jag som pastor, så att inte ta in allt själavårdande i det slutna rummet, utan det här är...någon...vara uppmärksam på den här personen som säger någonting när man sitter och äter tillsammans i ett gäng och någon som säger "jag är så less på allt ihop" och så kommer det där och bidra med någon liten fråga till att det blir en fördjupning, någon säger *vad är* och så den frustrationen kommer fram och då kan det vara "" och "ja vet hur det är" säger någon annan och de är så lite som behövs för att då plötsligt har den gruppen blivit en...självhjelpsgrupp.

För denna typ av samtal fyller kamratstödet en viktig funktion. Respondent 6 menar att denna typ av samtal mellan soldaterna blir själavårdande i sig, då de normaliserar den upplevda verkligheten eftersom soldaterna har liknande erfarenheter. Samtliga av de intervjuade fältprästerna beskriver hur viktigt kamratstödet är för den enskilda soldaten. Den *omsorg* som finns i kamratstödet går att härleda till den *omsorg* Wikström beskriver ovan och det kan till och med kallas själavård om en av parterna bekänner sig som kristen.¹⁰¹ För precis som Kilpeläinen hävdar är ett samtal mellan en kristen och annan människa ett själavårdssamtal.¹⁰² Det viktiga i både kamratstödet och själavården är att kamraten/själavårdaren är lyhörd inför konfidenten.

Då olyckor och dödsfall inträffade gavs de berörda soldaterna möjlighet till avlastningssamtal och efter det fanns kamratstödet till hjälp, men även prästen fanns till hands. För att prästen inte skulle överbelastas initialt så fungerade kamratstödet som ett första stöd för samtal. Respondent 2 som tjänstgjorde under en mission då det skedde dödsskjutningar visar på vikten av att prästen ändå fanns på plats då respondenten beskriver hur en soldat uttryckte det som en trygghet att veta att prästen fanns i bakgrunden. Detta även om soldaten inte direkt pratade med prästen. ”Man står för ... tron som ändå för många ändå är en trygghet, även om jag inte står för den tryggheten själv, så finns prästen där som har den”. I detta sammanhang är prästen genom sin tro en person som står för trygghet. Fältprästens betydelse kommer jag att diskutera vidare under avsnittet prästens funktion, först ska jag presentera hur själavården tog sig uttryck även genom gudstjänster och andakter.

5.6 Gudstjänst och andakt

Under de sex månader som respektive styrka befann sig i Afghanistan förrättade prästen flera gudstjänster. I intervjuerna berättar samtliga präster att de firade mässa en gång i veckan. Utöver detta förrättades också andakter, morgon-, och kvällsbön samt gudstjänster vid större högtider. I intervjumaterialet framgår att cirka 10 % av soldaterna deltar i söndagens gudstjänst vilket fältprästerna menar är en hög siffra; ”det är ju inte så många andra församlingar hemma som drar 10 % utav befolkningen på gudstjänst” (respondent 5). Respondent 4 berättar att i ett fall var deltagarantalet så högt som 95–100 % av soldaterna, men då var det totala antalet

¹⁰¹ Wikström (1990) s. 207-209 , Okkenhaug (2004) s. 32.

¹⁰² Kilpeläinen (1982) s. 325, Okkenhaug (2004) s. 77.

soldater betydligt färre än de 500 som senare kom att vara stationerade på huvudcampen *Camp Northern Light* (CNL). Det höga antalet gudstjänstdeltagare kan härledas till det som respondent 6 berättar:

Gudstjänsten eller söndagens gudstjänst är jätteviktig att gå på. Dels så fattar man att det har gått en vecka för alla dagar tenderar att vara lika de andra, så att det kommer som en markering och ett avstamp och dessutom så är det så skönt med den där halvtimmen. ”Det är den enda halvtimme på veckan som ingen kommer in till mig och säger förresten när jag ändå har dig här.” Det är ett fredat område.

Rutinerna för soldaterna under veckans alla dagar var liknande och de hade inte möjlighet att ta ledigt eller lämna sitt arbete. Därmed fyllde gudstjänsten en viktig funktion som markör för att det gått en vecka samt som en paus i vardagen. Okkenhaug menar att gudstjänsten fyller flera funktioner men den kanske viktigaste enligt Okkenhaug är gemenskapen.¹⁰³ Till det själavårdande samtalet, som kan vara enskilt eller i grupp, finns det i många fall en högre tröskel än vad det gör till gudstjänsten. Att sitta och samtala med prästen om sin tro är något djupt personligt och kräver att personen känner sig trygg i sig själv och även känner tillit till prästen.¹⁰⁴ Det finns en risk att gudstjänsten skapar ett utanförskap genom att människor inte delar nattvardssyn eller livsåskådning, men syftet med gudstjänsten är att bygga en relation mellan människan och Gud.¹⁰⁵

En del av söndagsgudstjänsten är predikan och denna får en själavårdande funktion. Respondent 4 beskriver hur fältprästerna levde nära inpå sin församling och delade soldaternas vardag. De kunde därmed i predikan ta upp generella mönster som de såg i det själavårdande samtalet, till exempel hemlängtan eller den nöd som de upplevde fanns i det afghanska samhället. Nedan reflekterar respondent 4 över predikan och dessa åhörare:

När man predika, det var väldigt enkelt att göra det ... begripligt och nära dem, att prata om rädslan i predikan, prata om hemlängtan, prata om ... hur man fascinerats av en kultur för att nästa månad avsky den, det var ju väldigt enkelt och predika om någonting som handlade om oss som var där. Det kan man ju inte, jag har ju inte en aning om hur de 40 000 som bor i X [stad] har det till vardags.¹⁰⁶ Utan då blir ju predikan, blir ju ofta mer allmänt eller principiellt, här var det väldigt enkelt att göra det kausalt, det handlar ju om oss och jag var en utav dom.

¹⁰³ Okkenhaug (2004) s. 136.

¹⁰⁴ Ibid s. 131-136.

¹⁰⁵ Ibid s. 138-139.

¹⁰⁶ För anonymiteten har jag valt att inte skriva ut namnet på den stad respondenten pratar om.

Ovanstående citat visar hur fältprästen använde sig av den *konfidentcenterade själavården* i sin predikan genom att beröra de tankar och känslor som soldaterna tidigare gett uttryck för. Respondent 6 berättar om hur denna i andakten inspirerades av Bibelns texter och liknar den afghanska fysiska miljön vid den omgivning där Bibeln skrevs. När fältprästen i andakten influeras på detta sätt tangerar det att beröra den *kyrkligt orienterade tros- och livsvägledningen*.

Ett exempel på hur de religiösa ceremonierna kom att få en viktig funktion är då respondent 2 berättar om en soldat som hade varit hemma på *leave* vid samma tillfälle som personal ur den svenska styrkan hade blivit dödade. Han missade deras hemsändningsceremoni och gick därför till fältprästen och önskade ”jag skulle vilja ha någonting för deras skull, kan vi inte bara göra det själva”. Prästen och soldaten kom i samråd fram till att de skulle hålla en andakt för att soldaten skulle kunna bli delaktig i det hemska som hänt. Samtalet är tydligt själavårdande och precis som Bergstrand och Lidbeck förespråkar möter prästen soldatens önskan, detta genom att de firar en andakt till minne för de stupade. Bergstrand och Lidbeck betonar också vikten av att sorgprocessen måste få ta tid. Själavårdarens uppgift är att hjälpa den sörjande att orka med förlusten och att leva i den nya vardagen utan de stupade.¹⁰⁷ Respondent 2 beskriver att denna upplevde att soldaterna som varit hemma på *leave* då dödsskjutningarna ägt rum alienerades från den större skaran som varit i Afghanistan vid tidpunkten. Det var dock bara en av dem som uttryckte en önskan om att samtala om det.

Efter gudstjänster i svenskkyrkliga församlingar är det vanligt att samlas kring *kyrkkaffe*. Under kyrkkaffet kan prästen samtala med sin församling och så skedde också i Afghanistan. Respondent 4 berättar hur bristen på kaffe löstes med en så kallad kyrköl: ”Efter mässan så bjöd jag på kyrköl, alltså vi hade ju inte kaffe, och då fick alla en öl och så kunde man stå och prata och de ställde frågor.” Kyrkölen ledde till frågor som: ”Hur många lärjungar hade Jesus egentligen?”, ”Varför korstecknar du dig?” och ”Tror du verkligen att Gud verkligen har skapat jorden på 7 dagar?”. Frågorna som väcktes hos soldaterna är av teologiskt djup och närheten till prästen möjliggör att frågorna kunde ställas. Spörsmålen kunde också få ett svar eller skapa mening genom det själavårdande samtalet.

¹⁰⁷ Bergstrand och Lidbeck (1997) s. 142.

Frågan om Guds skapelse kunde få en efterklang hos soldaterna och existentiella frågor om livet diskuterades under missionerna vidare antingen i grupp eller vid ett enskilt samtal (respondent 1–6). Den typ av frågor soldaterna ställde efter gudstjänsten förekommer också i församlingarnas (nybörjar)grupper för de som vill upptäcka kristen tro. Det var enligt respondent 2 svårt att ha sådana fasta grupper i Afghanistan då ”soldaterna har arbete hela tiden”, men när samtalet uppstod var det viktigt att prästen var närvarande för att svara på frågor. På så vis kunde det religiösa fröet få näring och samtalet fortsätta. Respondent 5 hade en samtalsgrupp under missionen, men betonar att det var en utmaning:

Det är ju också en del utav utmaningarna att planera någonting i en sådan miljö, man vet aldrig vad som händer, helt plötsligt liksom man hade gjort jättemycket och så va allt åt skogen eller att alla måste åka iväg.

Respondenten beskriver dock hur de hade fem till sex olika träffar med olika teman som fältprästen bestämde. De teman som de tog upp var ”Bibeln, skapelsen, vi pratade om...yttersta tiden höll jag på att säga, Jesus, basgrejor”.

5.7 Fältprästens funktion

Men egentligen så är ju då liksom...det behövs ha det forumet, eller forumet ska jag inte säga. Någon som man kan prata med och jag tror det är den viktigaste rollen som man fyller egentligen som pastor i det här sammanhanget.

Respondent 6 tydliggör ovan hur fältprästens viktigaste funktion är att finnas till som en person att prata med. Majoriteten av respondenterna i min studie vittnar om den korta tid de hade till förfogande för att lära känna soldaterna innan de gav sig av på utlandstjänstgöringen (respondent 2–5). Trots den korta tid som de hade på sig att lära känna varandra så kom många av soldaterna till prästen för att samtala. En förklaring till att soldaterna på detta sätt snabbt fick förtroende för fältprästen kan vara att prästerna som tjänstgör i utlandsstyrkan lever på samma villkor som soldaterna när de befinner sig i Afghanistan. Respondent 1 beskriver detta:

Där är man faktiskt lika på det sättet, man är hemifrån och man bor i baracker och man är klädd på samma sätt och har lika mycket tillgång till mat och lika lite...och så vidare. Man ska göra samma saker och då tror jag att det är en sån här grej som är ganska viktig. Där man kommer liksom inte undan för att man är präst.

Livsvillkoren som beskrivs enligt respondent 1 ovan river murar och hinder för att prata med en präst som annars kan finnas i det civila samhället. Respondent 4 berättar om ”den korta

framkörningssträcka” som finns för att soldaterna ska våga närma sig prästen. Detta får till följd att soldaten och prästen snabbare än i sina vanliga församlingar hemma når ett djup i samtalen.

Nedan resonerar respondent 4 om relationen till soldaterna:

Det var väldigt kort framkörningssträcka, för det fanns ju liksom inte den här, alltså jag var ju en i gänget. Det fanns ju inte som det man har här hemma, här kommer kyrkoherden och man bockar och niger. Jag var ju en av...så det var ju väldigt enkelt.

Den långa tradition som *fältprästtjänsten* har kan också vara en viktig faktor då tjänsten sedan århundraden är välkänd, även om utformandet av tjänsten har förändrats under åren. I och med att så många soldater känner till funktionen blir prästens arbete ”lättare”, men det är som respondent 5 påpekar viktigt att fältprästen gör funktionen till sin egen. Även prästens inställning och personliga egenskaper anses viktig i mötet med konfidenten, som respondent 1 uttrycker det:

Som präst borde man väl vara en person som är väldigt öppen för att möta människor med existentiella och religiösa frågor och sen blir det liksom lite kosmetika om vad det är för religion egentligen.

Närheten till soldaterna som beskrivs ovan kan dock också riskera att bli ett hinder i relationen mellan soldat och själavårdare. Detta då, som Olivius skriver, en vardaglig relation kan innebära att konfidenten får svårt att öppna upp sitt innersta i det själavårdande samtalet. Anledningen till detta är att de sedan ska fortsätta att leva så nära i vardagen. Olivius menar vidare att det därför är möjligt att konfidenten väljer att samtala med någon annan själavårdare.¹⁰⁸ För soldaterna i Afghanistan kunde detta innebära en svårighet då det inte fanns någon annan själavårdare att vända sig till. Olivius visar dock på ett antal olika åtgärder själavårdaren kan vidta för att underlätta för konfidenten att våga samtala trots de hinder som den nära relationen kan medföra. En av dessa åtgärder är att vara noga med att hålla tystnadsplikten.¹⁰⁹ Respondent 3 i min studie visar att tystnadsplikten är av stor betydelse också när konfidenten och själavårdaren inte fått en nära relation ännu, ”för den som inte känner prästen blir tystnadsplikten en försäkran att ordet stannar hos prästen”.

I fem av de sex intervjuerna framgår det att prästen har informerat om den absoluta tystnadsplikten innan fortsättningsstyrkan, FS, åkte ner till Afghanistan (respondent 1, 2, 4, 5,

¹⁰⁸ Olivius (1996) s. 128.

¹⁰⁹ Ibid s. 129.

6). Samtliga sex präster nämner dock att de flesta soldaterna är förtrogna med vad den absoluta tystnadsplikten innebär. Om soldaterna inte fått information om tystnadsplikten kunde detta innebära ett hinder under missionen. I enlighet med Olivius menar jag att den själavårdande relation som skapas mellan konfident och själavårdare bygger på att konfidenten känner trygghet hos själavårdaren.¹¹⁰ Respondent 5 berättar dock att det inte alltid är en fördel att nämna tystnadsplikten då det kan göra att samtalets karaktär kan uppfattas som mycket allvarligare än vad det kanske är samtidigt som risken finns att konfidenten upplever det som att själavårdaren snokar. Respondent 6 bekräftar detta genom att säga: ”Man skulle kunna skrämja folk lite grann, det vill man ju inte.” Är det så att konfidenten uttryckligen frågar efter den absoluta tystnadsplikten så kan själavårdaren bekräfta samtalets karaktär (respondent 5).

Funktionen som fältpräst i Afghanistan skiljer sig från hur respondenterna upplever sin funktion som präst i Sverige. Respondenterna har olika uppfattningar om var de känner sig mest behövda. Respondent 1 klargör: ”Ja, jag hade mer enskilda samtal där än här hemma som präst, absolut. Behovet är mycket, mycket större. Jag är mer präst i utlandsstyrkan.” Respondent 4 hävdar å andra sidan att: ”Jag är mycket mer präst här hemma än vad jag var i Afghanistan, alltså här döper, viger, begraver jag, här ägnar jag hela dagen åt att vara präst.” Som citaten ovan visar beror denna skillnad i uppfattning till stor del på vad prästerna själva lägger i innebörden av att vara präst. Respondent 1 resonerar om det som rör samtalet medan respondent 2 belyser i vilken utsträckning förrättningar utförs. Båda gärningarna faller inom ramen för prästyrket och visar på prästyrkets många substanser.

5.7.1 Kan prästen ersättas med en annan profession?

I min studie har jag även intresserat mig av frågan huruvida fältprästtjänsten i utlandsstyrkan skulle kunna ersättas av någon annan profession såsom psykolog eller terapeut och jag bad därför respondenterna reflektera över detta. Med tanke på att frågan ställdes till fältprästerna själva tycks den tämligen enkel att besvara. Fyra av sex respondenter svarade direkt eller efter en kort stunds fundering att fältprästen inte går att ersätta med en annan profession. De väljer dock att göra frågan mer komplex och utmanar sig själva genom att diskutera huruvida det är möjligt eller inte. Respondent 6 argumenterar för att funktionen skulle kunna ersättas med exempelvis en psykolog men det krävs att ”policys och lagstiftning” skrivs om så att psykologens tystnadsplikt kommer att likna prästens. Respondent 2 beskriver också hur en

¹¹⁰ Olivius (1996) s. 53.

psykolog kan skapa enkäter för att skapa en bättre arbetsmiljö i en grupp eller pluton där problem uppstått. Respondent 3 beskriver att psykologens eller terapeutens profession är att samtala och att ”de kan säkert göra bättre samtal än jag kan göra” och av dessa skäl skulle en annan profession kunna ersätta prästen. I sammanhanget är det också intressant att ta upp den *konfidentcenterade själavården* som jag bedömer att många av prästerna använder sig av. Kritiken som denna typ av själavård fått är att den saknat tillräcklig kyrklig anknytning, vilket leder till att själavården kan uppfattas som att det liknar ett samtal med en psykolog.¹¹¹ Det är dock viktigt att betona skillnaden i att psykologen behandlar psykiska hälsotillstånd vilket prästen inte gör.¹¹² Kopplat till det jag nämnt i avsnittet om vad soldater önskar att prata med prästen om med den reaktiva och neurotiska ångesten så finns det fog för att anta att båda ångesttyperna kan uppstå under en mission. Eftersom prästerna inte har den behandlande funktion som en terapeut eller psykolog har kan de inte bemöta den neurotiska ångesten på samma sätt.

Fältprästerna tycks, trots anförandet av ovanstående argument, vara eniga om att deras egen profession inte kan ersättas av en behandlande profession. Det första argument som samtliga präster anger för att de inte kan ersättas är hur viktig den absoluta tystnadsplikten var för soldaterna. Trots att respondent 6 ovan diskuterade hur det går att skapa ”policys” för att kringgå detta betonar denna ändå vikten av prästens absoluta tystnadsplikt. I själavårdssamtalet kunde soldaten berätta vad som helst utan att det fick direkta konsekvenser. Respondent 1 beskriver att psykologen för journalanteckningar och att soldaterna därmed ”kan ju bli ställda inför åtal” som följd av att de anförtror sig till psykologen då denna har anmälningsplikt. Detta är en konsekvens som inte följer av att samtala med en präst i och med den absoluta tystnadsplikten.

Samtliga respondenter argumenterar också för hur viktiga riterna, det vill säga gudstjänsten och bönen, är. Respondent 5 beskriver att det behov soldaterna hade av fältprästen var ”samtal och rit”. Respondent 4 beskriver hur viktig bönen kan vara för soldaterna. Respondenten beskriver hur denna i samtal med soldaterna får frågan. ”Jag tror inte, men skulle du kunna be för min farmor för hon är sjuk?”. Trots att soldaten utger sig för att inte vara troende tillskrivs prästen här en viktig funktion och det blir som ovan nämnts tydligt att prästen står för det andliga.

¹¹¹ Okkenhaug (2004) s. 32.

¹¹² Wikström (1999) s. 163.

Även prästen som sådan och det sammanhang i form av det svenskkyrkliga samfund som den ingår i anges som viktiga aspekter. Respondent 4 betonar vikten av att ”inte underskatta prästens symbolvärde”, vilket även respondent 1 gör. Respondent 3 beskriver hur fältprästerna ”har ett väldigt stort kontaktnät hemma i Sverige”, detta kan behövas om en olycka inträffar. Då kan fältprästen ringa den lokala församlingsprästen i Sverige för att underrätta anhöriga. Respondent 5 sammanfattar prästens funktion som en förmedlare av religion till soldaterna:

Vi är bara bekräftelsen på den religion som redan finns hos människorna, religionen tydliggörs genom oss för att vi håller gudstjänster, för att vi predikar, för att vi ber, men människor har ju liksom en egen religiös längtan, en egen religiös aktivitet och erfarenhet redan innan de kommer till militären.

Samtliga respondenter resonerar på detta sätt sig fram till att det inte är möjligt att ersätta fältprästen med exempelvis en psykolog. Respondent 3-6 menar att det däremot hade varit möjligt att anställa en psykolog som arbetade nära fältprästen i arbetet med att hålla samtal. I likhet med fältprästerna menar jag att fältprästen fyller en väsentlig funktion som inte kan motsvaras av en psykolog. Detta eftersom prästens absoluta tystnadsplikt sträcker sig längre än den för exempelvis en psykolog. Därtill har prästen en speciell funktion genom kombinationen av att de är gudstjänstledare och samtalsledare. Dessutom är fältprästen expert i religiösa frågor. Hansson hävdar att detta är än mer viktigt när konflikter uppstår i områden där religioner och religiösa traditioner står i kontrast till varandra. Fältprästen kan då ha en funktion som rådgivare till den militära ledningen.¹¹³

Fältprästens funktion som själavårdare blir viktig eftersom prästen representerar det andliga. Respondent 2 beskriver hur fältprost Sten Elmberg hävdar att ”prästen går i ledet, men behöver inte alltid gå i takt”. Det betyder att prästen finns med i den militära organisationen, men har en särställning med fokus på det andliga. Prästen har inte någon skyldighet att föra vidare den information som han eller hon får i ett själavårdssamtal och får heller inte göra det på grund av den absoluta tystnadsplikten, även om soldaternas chefer ibland efterfrågade detta.

Respondent 3 sammanfattar behovet av prästen genom att återge ett samtal med en officer som denna tjänstgjort tillsammans med. Officieren uttryckte då:

När jag åkte på min första mission för en sex – sju år sedan så funderade jag på; vad tusan ska vi ha en präst med? Men efter att ha gjort några vändor nu så ser jag behovet av dig, även om jag själv inte har behovet av att söka dig, så ser jag vad mina kollegor behöver.

¹¹³ Hansson (2016) s. 140.

Reflektionen som officeren gör visar på att det finns ett behov hos soldaterna som fältprästen kan tillgodose.

6. Slutsats

Den själavård som i störst utsträckning framträder hos fältprästerna anser jag hamna inom ramen för den *konfidentcentrerade själavården*. I viss mån har prästerna också en framtoning som är mer präglad av *en kyrkligt orienterad tros- och livsvägledning* i sin själavård. Jag menar att fältprästerna använder sig av den *konfidentcentrerade* riktningen då det tydligt går att se hur de sätter konfidenten i centrum för samtalet. Ur intervjuerna kan jag också utläsa hur de betonar att konfidenten ska känna sig trygg och att de låter konfidenten skildra sin historia. Fältprästen fyller en empatisk funktion genom att aktivt lyssna på konfidenten. Detta är typiskt för den *konfidentcentrerade själavården*. En förklaring till att fältprästerna i stor utsträckning använder sig av den *konfidentcentrerade själavården* kan vara att själavård i skandinavisk kontext har influerats av Rogers och hans tolkning. Det innebär att den inspirerats mycket av psykologin. Denna typ av själavård anser jag till skillnad från den *kerymatiska själavården* passar fältprästernas arbete då de ska möta soldater med skilda tros- och livsuppfattningar.

Den *kyrkligt orienterade tros- och livsvägledningen* som jag anser att prästerna till viss del använder visar sig genom deras beskrivningar av predikan. Som ovan nämnt berättar respondent 6 hur denna inspirerats av bibliska berättelser och liknar dessa vid den afghanska miljön, vilket jag tolkar som ett sätt att förstå soldaternas verklighet och känslor. Samtidigt visar fältprästen vägen mot Gud genom Bibelns berättelser. Denna typ av själavård står också i en tradition och gemenskap vilket betonas i att själavårdssamtalet inte ska ses som en isolerad händelse fränkopplad från gudstjänsten.

Den *kerymatiska själavården* är till synes mindre framträdande i fältprästernas arbete. En anledning till detta kan vara att de svenska fältprästerna arbetar interreligiöst, det vill säga att de soldater som de samtalar med bekänner sig till olika tros- och livsuppfattningar. Då den *kerymatiska själavården* rör sig kring den kristna trosföreställningen blir detta ett problem för fältprästen som ska vara tillgänglig för alla soldater oavsett trosuppfattning. Respondent 6 illustrerar detta genom att beskriva hur denne valde att välsigna i Guds namn istället för i den heliga treenighetens namn. I förhållande till soldater med andra tros- och livsuppfattningar reflekterar respondent 6 över att funktionen har en något annorlunda karaktär genom att säga: ”man blir mer vägledare än instruktör. Egentligen ska man ha det förhållningssättet i alla möten, men i det här...i vissa fall måste man vara uppriktig om man är okunnig”.

I själavårdsprocessen så som den framträder i mitt intervjumaterial ser jag att fältprästerna tidigt i missionen visade *omsorg* för soldaterna. Fältprästerna beskriver hur de under rotationsutbildningen närvarar vid förbandet och sökte upp soldaterna för att skapa en relation för att möjliggöra vidare samtal. I fältprostens beskrivning av prästens uppgift benämns närvaron med begreppet ”drälla” vilket leder till att fältprästen umgås med soldaterna vilket i sin tur möjliggör att de kan visa *omsorg*.¹¹⁴ Kamratstödet som beskrivits tidigare handlar om det mellanmänniska förhållningssättet och det är frånkopplat det professionella samtalet. Därför handlar kamratstödet om *omsorgen* för alla soldater. Vidare så fick soldaterna i det själavårdande samtalet möjlighet till *eftertanke*. Under den sexmånadsperiod som soldaterna befann sig i Afghanistan fortsatte livet hemma i Sverige, vilket fick till konsekvens att relationer tog slut och anhöriga avled. När soldaterna fått denna vetskap tvingades de stanna upp, även då de befann sig i ett oroligt område. I arbetet med *eftertanken* fanns prästen med och var tillgänglig för att skapa den tid och det utrymme som soldaten behövde för att bearbeta sina tankar. I mina intervjuer framgår inte att den del av själavårdsprocessen som *tolkningen* innebär har påbörjats. Det kan bero på utformningen av mina intervjufrågor eller att det faktiskt var så att denna process inte påbörjades nere i Afghanistan. Därmed faller det sig naturligt att inte heller *fördjupningen* påbörjades då denna del i processen kommer efter *tolkningen*.

¹¹⁴ Bilaga 4.

7. Slutdiskussion och vidare forskning

Som jag visat på tenderar fältprästerna att främst använda sig av den *konfidentcentrerade själavården*. Den typ av själavård som fältprästerna använder sig av påverkas av konfidentens trosuppfattningar. I och med att prästerna möter soldater som både erkänner sig till en annan tro än den kristna och soldater som uttryckt att de inte är troende kan detta vara en orsak till att fältprästerna i större utsträckning använder sig av den *konfidentcentrerade själavården*. Även om prästerna inte medvetet använder sig av en viss själavård kan de inte låsa sig vid en typ, utan de måste vara flexibla beroende på vem de möter. Genom de frågor som uppkom i exempelvis grupsamtal där ämnen som Bibeln, Jesus och den yttersta tiden behandlades finns möjligheten att prästen företräder en *kerygmatisisk själavård* alternativt en *kyrkligt orienterad tros- och livsvägledning*. Att fältprästerna använder olika typer av själavård i olika sammanhang visar att den indelning av själavård som Okkenhaug presenterar är problematisk. Ur ett analytiskt perspektiv fyller uppdelningen en väsentlig funktion för att förstå den själavård som fältprästerna bedrivit. I det faktiska själavårdsarbetet är denna uppdelning inte lika tydlig då de olika typerna tenderar att överlappa varandra. Därtill kan samma situation tolkas utifrån olika typ av själavård beroende på vilken själavård som uttolkaren företräder. För att undersöka detta ytterligare skulle observationer på plats vara en möjlig infallsvinkel för framtida forskning.

I inledningen beskrev jag hur kritik riktats mot den tjänst som fältprästen innehar med argumentet att prästen bör ersättas med en psykolog. Min studie har dock påvisat att fältprästen fyller en viktig funktion gentemot soldaterna som inte så enkelt kan ersättas av en psykolog. Det behov som soldaterna har att samtala kan endast till viss del ersättas av psykolog. Trots att psykologen har en expertkompetens när det handlar om behandlande former av samtal finns det aspekter av prästyrket som en psykolog inte kan tillgodose. Den själavård som fältprästerna bedriver fyller en funktion som inkluderar både möjligheten till samtal så väl som behovet av andlig utveckling och upprätthållande av traditioner genom förrättande av gudstjänster och andakter. Prästfunktionen är unik i och med att det själavårdande samtalet beläggs med absolut tystnadsplikt när konfidenten så önskar. För soldater som har behov av omfattande psykisk behandling tillgodoses deras behov bäst av psykolog eller terapeut i Sverige. Psykologen kan på detta sätt fungera som ett komplement till fältprästen. Då studien haft sin utgångspunkt i fältprästernas egna perspektiv är det naturligt att det är deras åsikter som speglar resultatet. För att undersöka behovet av fältpräster respektive psykologer och hur de kan komplettera varandra vidare krävs att även soldaternas synpunkter tas i beaktande genom vidare forskning. En studie

liknande Sandgrens licentiatavhandling av värnpliktiga soldater skulle kunna genomföras med soldater som tjänstgjort i fält. Eftersom Sandgrens studie är av kvantitativ karaktär skulle en framtida studie av soldater som tjänstgjort i Afghanistan med fördel även innefatta en kvalitativ undersökning. För att vidga perspektivet hade det varit intressant att genomföra en liknande intervjustudie men då undersöka hur fältpräster som tjänstgjort i Bosnien, Kosovo och Mali bedriver själavård och vilka frågor soldaterna ämnar ställa i den kontexten. En möjlig fråga att vidare undersöka är: vilka utmaningar står fältprästen inför i en sekulär försvarsmakt?

Litteraturlista

Tryckta källor

- Anderberg, Algot (1947) *Själavården vid Sveriges försvarsmakt 1940-1945 : redogörelse, intryck och erfarenheter*. Uppsala: Norblads bokhandel.
- Aurelius, Carl-Axel, Brandby-Cöster, Margareta (2011) *Lilla katekesen / Martin Luther ; översättning, inledning och kommentarer av Carl Axel Aurelius och Margareta Brandby-Cöster*. Göteborg: Göteborgs stift.
- Bell, Judith (2016) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Berg, Bruce (2004) *Qualitative research methods for the social sciences*. 5 uppl. Boston: Pearson Education inc.
- Biskopsmötet 2000 (2004) *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*. Uppsala: Svenska kyrkan.
- Bryman, Alan (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 1 Malmö: Liber AB.
- Bryman, Alan (2012) *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, Louis, Manion, Lawrence, Morrison, Keith red. (2013) *Research methods in education*. 7 uppl. Oxfordshire: Routledge.
- Czarniawska, Barbara (2014) *Ute på fältet, inne vid skrivbordet*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Elmberg, Sten (2010a) *Militär själavård*. Stockholm: Försvarsmakten.
- Elmberg, Sten (2010b) *Military religious welfare work*. Stockholm: Försvarsmakten.
- Engedal, Leif G. Kristen sjelesorg i en postmoderne kultur. Utfordringer og muligheter. I Ekedahl, Marie Anne & Wiedel, Björn (red.) (2004). *Mötet med den splittrade människan: om själavård i postmodern tid*. Stockholm: Verbum.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla, Ahrne, Göran. Kapitel 3: Intervjuer. i Ahrne, Göran och Svensson, Peter (red.) (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Fjellbu, Arne (1934) *Sjelesorg [Själavård]*. Stockholm: Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag.
- Gillham, Bill (2008) *Forskningsintervjun – tekniker och genomförande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Gudmundsson, David (2014) *Konfessionell krigsmakt: predikan och bön i den svenska armén 1611-1721*. Malmö: Universus Academic Press.

- Hansson, Klas (2016) *Kyrkan i fält: fältpräster i det svenska försvaret – organisation, principer och konflikter i ekumenisk belysning sedan 1900*. Skellefteå: Artos & Norma Bokförlag.
- Jacobsen, Dag Ingvar (2007) *Förståelse, beskrivning och förklaring – Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och social arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Justesen, Lise och Mik-Meyer, Nanna (2011) *Kvalitativa metoder – Från vetenskapsteorier till praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kvale, Steinar, Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Levenskog, Yngve (1997) *Institutionssjälavård i Sverige 1932-1989 : med särskild hänsyn tagen till fängelsesjälavården*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Långström, Carl-Einar (1997) *Som det var och som det blev: riksdagens, försvarets och kyrkans roll för själavårdens utveckling inom försvarsmakten från beredskapstid till nutid: själavårdens utveckling inom försvarsmakten 1937-1997*. Stockholm: Försvarsmakten.
- Malmer, Elin (2013) *Hemmet vid nationens skola: väckelsekristendom, värnplikt och soldatmission, ca 1900-1920*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis.
- Mason, Jennifer (2002) Qualitative interviewing: Asking, listening and interpreting. i May, Tim (red.) *Qualitative research in action*. London: SAGE Publications.
- Okkenhaug, Berit (2004) *Själavård - en grundbok*. Örebro: Libris.
- Olivius, Anders (1990) *Att möta människor - en bok om själavårdssamtal*. Stockholm: Verbum.
- Olivius, Anders (1996) *Att möta människor: en grundbok om själavård*. Stockholm: Verbum.
- Rennstam, Jens och Wästerfors (2011) Att analysera kvalitativt material. i Ahrne, Göran och Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Ryen, Ann (2004) *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber AB.
- Sandgren, Per Anders (1999) *"Det är bra med en präst liksom": en undersökning kring några förutsättningar för andlig vård vid militära förband*. Lund: Teologiska institutionen.
- SOU 1938:33 (1938) *Betänkande och förslag rörande den andliga vården inom försvarsväsendet*. Stockholm: Nord. Bokhandel.
- SOU 1982:59 (1982) *Militär själavård. Målsättning, organisation och arbetsformer för den militära själavården i fred och krig. Betänkande av utredningen av religion i försvaret*. Stockholm: Liber.

Widerberg, Karin (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur AB.
Wikström, Owe (1999) *Den outgrundliga människan: livsfrågor, psykoterapi och själavård*.
Stockholm: Natur och kultur.

Elektroniska källor

Carlsson, Olle. *Diakoni & själavård*. Publicerad 2010. Svenska kyrkan.
<https://www.svenskakyrkan.se/katarina/diakoni-och-sjalavard> (Hämtad 2016-10-21).

Engberg, Katarina. "Afghanistan". Publicerad u.å. Nationalencyklopedin.
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/afghanistan>
(Hämtad 2016-10-20).

Göthe, Elin. *Att arbeta med gender är att se helheten*. Publicerad 2013. Försvarmakten.
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2010/03/att-arbeta-med-gender-ar-att-se-helheten/> (Hämtad 2016-10-24).

Holmertz, Gert, NE-redaktionen. "Afghanistan". Publicerad u.å. Nationalencyklopedin
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/afghanistan>
(Hämtad 2016-10-20).

Ledarredaktionen. Skilj kyrkan och försvaret. Publicerad 2011. Expressen.
<http://www.expressen.se/ledare/skilj-kyrkan-och-forsvaret/> (Hämtad 2016-12-10).

Lööv Roos, Peter. Korset och kulsprutan. Publicerad 2011. Seglora Smedja.
<http://seglorasmedja.se/post9308/korset-och-kulsprutan/> (Hämtad 2016-12-13).

Svenska Afghanistankommittén. *Afghanistans historia*. Publicerad 2016.
<https://sak.se/afghanistan/historia>. (Hämtad 2016-10-18).

Svenska kyrkan. *Om själavård*. Publicerad 2014.
<https://www.svenskakyrkan.se/jourhavandeprast/om-sjalavard> (Hämtad 2016-10-22).

SVT Norrbotten. *Svenska utlandsstrykan: Från fredsbevarande till fredsframtvängande*.
Publicerad 2010. <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/svenska-utlandsstrykan-fran-fredsbevarande-till-fredsframtvängande> (Hämtad 2016-10-25).

Utrikespolitiska institutet. *Fördjupning Afghanistan*. Publicerad 2014.
<http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Afghanistan/Fordjupning/>
(Hämtad 2016-10-18).

Lagtext

Förenta Nationerna. *Förenta Nationernas stadga*. 1945. UNTS VII, kap. 42.

<http://fnold.episerverhosting.com/fn-info/om-fn/fn-stadgan/#kapitel7> (Hämtad 2016-10-25).

Svensk författningssamling 2003:460. *Lag om etikprovning av forskning som avser*

människor.

Publicerad

2003.

Utbildningsdepartementet

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460 (Hämtad 2016-10-17).

Bilaga 1

Första kontakten med fältprästerna

Hej [namn]

mitt namn är Simon Granath och jag läser till präst vid Lunds universitet. Jag har tidigare tjänstgjort i Nordic Battlegroup och varit i Kosovo (KS18). Kombinationen av mina tidigare erfarenheter och nuvarande studier gör att jag har ett särskilt intresse av frågor som rör fältpräster. Jag håller för närvarande på att skriva min kandidatuppsats och då jag skriver om fältpräster har jag fått din mailadress från fältprost Sten Elmberg. Jag vänder mig till dig för att fråga om du skulle kunna tänka dig att ställa upp på en intervju som ett underlag till min uppsats.

Mina frågeställningar rör fältprästers erfarenheter av att arbeta med soldater i Afghanistan och de behov av samtal som soldaterna har före, under och efter sin tjänstgöring.

Du som fältpräst kommer att garanteras anonymitet och ditt deltagande i studien är helt frivilligt. Om du under eller efter intervjun känner att du inte vill delta i min studie är det okej att avbryta din medverkan.

Det material jag samlar in med hjälp av din och dina kollegors medverkan kommer att behandlas konfidentiellt och det är endast jag som kommer att hantera materialet

Har du frågor eller funderingar kring uppsatsen får du gärna kontakta mig. Vill du ställa upp på en intervju kan du maila så kan vi diskutera detaljerna kring intervjun. Jag själv bor i Malmö men kommer givetvis att ta mig till dig för en eventuell intervju.

Ser fram emot att höra av dig!

Vänliga hälsningar,
Simon Granath

Bilaga 2

Intervjuguide

Tiden i Sverige innan missionen

Kan du börja med att berätta om din tjänstgöring i Afghanistan?

Hur såg läget ut i Afghanistan när du var där? Vilken hotbild fanns mot de svenska soldaterna?

Kan du berätta om en typisk dag eller vecka under insatsen? Hade du som fältpräst några rutinmässiga uppgifter?

Vid hur många tillfällen har du varit på utlandsuppdrag?

Kan du berätta om förberedelserna inför din tjänstgöring i Afghanistan? Förberedde du dig personligen på något sätt? I så fall, hur?

Hade du kontakt med och träffade soldaterna innan missionen?

Fanns det inslag av själavård för soldaterna i Sverige innan missionen påbörjades? I så fall kan du beskriva det?

Behov som prästerna upplever att soldaterna har och som de kan eller inte kan uppfylla

Vilka behov upplevde du att soldaterna hade av dig som präst?

Upplever du att du kunde möta upp dessa behov?

Upplever du att du som präst kunde uppfylla behoven hos soldaterna i olika hög grad beroende på deras religionstillhörighet? Alternativt de som icke är troende?

Var behovet att samtala olika hos stridande soldater jämfört med personal som huvudsakligen arbetade på campen?

Skrev ni innan utlandstjänstgöring i det vita arkivet?

Om ja, var du som präst med när soldaterna skrev det vita arkivet?

Om ja, samtalade du med soldaterna kring existentiella frågor i samband med att de skrev det vita arkivet? På vilket sätt kom frågorna upp?

Om nej, vad var anledningen till att du inte var med och skrev det vita arkivet? Tror du att skulle finnas ett behov av att prata mer kring det vita arkivet?

Samtal med soldaterna under missionen

Fanns det naturliga mötesplatser för dig och soldaterna att samtala i vardagen? Kan du beskriva dem? (Inte enskild själavård)

Hur och vart skedde samtalet?

Fanns det utrymme för enskild själavård? Hur, när och var skedde detta?

Var det många soldater som önskade enskild själavård?

Fanns det några hinder för att samtala?

Vilka frågor tog soldaterna upp med dig och vad ville de prata om?

Hade ni samtalsgrupper under missionen? Vad pratade ni om? Vem bestämde agendan?

Hade ni även själavård i grupp?

Rollen som präst

Utifrån din erfarenhet, tycker du att det finns ett behov av präster i utlandstjänst?

Anser du att tjänsten bör vara beredd av en präst eller skulle det vara möjligt att ersätta tjänsten med en psykolog? Varför? Varför inte?

Upplever du att din roll som präst stämmer överens med de förväntningar som soldaterna hade på dig?

Känner du att du personligen var tillräckligt förberedd för uppdraget att stödja soldaterna i deras vardag?

Efter utlandstjänstgöringen

Kan du berätta om hur det var att komma tillbaka till Sverige och hur såg ditt efterarbete ut då?

Firades korum i samband med medaljceremoni?

Har du eller har du haft kontakt med några av de soldater som du var på utlandstjänstgöring med? På vilket sätt? Sociala medier t.ex. Facebook, Instagram m.fl.?

Har du erfarenhet av att soldaternas kontakt med dig som präst har påverkat deras relation till Svenska Kyrkan?

Har du haft några uppföljande samtal med soldaterna efter utlandstjänstgöringen? Om inte, tror du det skulle vara bra för soldaterna att ha det?

Har det hänt att soldater har sökt upp dig för samtal efter utlandstjänstgöringen?

Om du skulle åka på en mission igen, finns det då något du skulle göra annorlunda i förhållande till soldaterna?

Bilaga 3

Min sista vilja

Jag.....vill att min begravning arrangeras i så nära överensstämmelse som möjligt med detta dokument.

Begravning ska ske

- Enligt Svenska kyrkans ordning
- Enligt den ordning som tillämpas av
- Borgerlig
- Utan någon akt
- På det sätt mina anhöriga finner bäst

Jag vill gärna attåtar sig att vara officiant (präst eller annan) som jag känner genom:.....

Min önskan är att akten ska äga rum i(kyrka/kapell/lokal)

- Jordbegravning Kremering

Kistan ska vara(form material/färg)

och dekorerad med blommor Bårtäcke

annat (t ex instrument, foto, ljus)

Musik:

Ingångsmusik

Psalmer(två eller tre)

Solosång med

Instrumentalt med

Utgångsmusik.....

Annan musik som kan spelas på CD förslag

.....

Mina önskemål om gravsättning

på..... kyrkogård i grav nrpå

fält nr..... I graven vilar:

.....

som står i relation till mig som

Gravbrev förvaras hos/i

i ny grav på (kyrkogård)

i minneslund på(kyrkogård)

i asklund på(kyrkogård)

på det sätt mina anhöriga finner bäst

Minnesstund/samling

Min önskan är att begravningen avslutas utan minnes stund minnes stund i

.....med servering av

.....(förslag på förtäring)

Enligt mitt önskemål ska ingen alkohol förtäras

Servera gärna alkohol förslag

Personliga underrättelse

Mina närmast anhöriga är (namn och telefonnummer):

.....

.....

Min önskan är att följande personer underrättas om min bortgång och

inbjudes till begravningen

.....

.....
.....

Dödsannons

Min önskan är ingen dödsannons

Min önskan är att dödsannonsen publiceras i

.....

Före begravningen Efter begravningen

Min önskan är att jag vill ha symbol

Min önskan är att det ska framgå att istället för blommor stödja

.....

Gravvård

finns vid graven och min önskan är att den kompletteras med

följande text

.....

Min önskan är sten ifärg

form dekor.....

ornament.....

Min önskan är minnesplatta

Min önskan är att mina anhöriga får bestämma

Mina andra önskemål som inte framkommit

.....
.....
.....
.....

Familjerätt (ekonomi, bouppteckning mm)

Äktenskapsförord finns finns inte

Till testamente exekutor önskar jag

och att min bouppteckning upprättas av

Min bortgångne make/makas bouppteckning upprättades av

..... och är inregistrerad

vid tingsrätt under nummer :.....

Testamente finns och förvaras

Testamente finns inte

Jag har bankfack nr ibanken

Jag har tecknat följande försäkring/ar på mitt liv:

Gruppliv iförsäkringsnummer.....

Gruppliv iförsäkringsnummer.....

Gruppliv iförsäkringsnummer.....

Begravningshjälp iförsäkringsnummer.....

Livförsäkring.....försäkringsnummer.....

Medel är deponerat hos

Dessutom finns tillgångar i följande:

Banker.....

.....

VPC-konton.....

Obligationer.....

Fonder.....

.....

Övrigt (borgensförbindelser eller liknande)
.....

Min vilja är att följande från min kvarlåtenskap skall tillfalla:

Egendom	Gåva till	Värde	
.....	☐
.....	☐
.....	☐
.....	☐
.....	☐
.....	☐

Med kryss i rutan ska avräknas från arvslottet
Utän kryss ska inte avräknas från arvslottet

Personliga data

Efternamn

Samtliga förnamn

Adress

Postnummer..... Ort.....

Personnummer

Namnsteckning

Denna handling finns i ett två exemplar och

arkiveras hos.....

Jag har gått igenom och uppdaterat handlingen vid nedanstående tidpunkter:

.....

Bilaga 4

Behörighet och lämplighet

för att verka som pastor inom Försvarmakten:

Teologisk examen/alt teol. utbildning

Tillhör samfund, Svenska kyrkan och/eller enl. SST godkända av Staten

(www.sst.a.se)

Vigd/ordinerad, - Absolut Tystnadsplikt

Vara i aktiv tjänst

Accepterar att ämbetet är öppet för män och kvinnor (inom resp. trossamfund)

Erfarenhet själavård, avlastningssamtal

Erfarenhet av krisstöd

Erfarenhet som präst/pastor ca 5 år

Erfarenhet av att leda verksamhet

Kunskap om Ekumenik (Kyrkornas samverkan)

Icke – stridande, bär uniform utan grad (men har nivå)

Övergripande uppgifter för pastor inom Försvarmakten (Uppgifterna prioriteras utifrån tjänstens behov och utövartid)

NÄRVARO

Tid på förbandet - "finnas"-DRÄLLA

Rekryt-Soldatutbildning Övningar

Följa med förbandet vid internationella insatser

KONTAKTER

Den egna församlingen, kontraktet och stiftet

Andra trossamfund – Ekumenik och interreligiös samverkan

Förmedla kontakter med andra trosföreträdare

SAMTAL – SJÄLAVÅRD

Önskad och uppsökande samtal (själavård)

Anhörigstöd, Veteraner, Rådgivare, Soldathemsverksamhet.

KRIS

Krisstöd, Krisgrupp

Avlastningssamtal, Krisutbildning

Medverka vid meddelande av dödsbud

KYRKLIGA HANDLINGAR

Förrättningar (Dop, Vigslar & Begravning)

Korum (Andakter, gudstjänster – förband och i fält)

Bön, Retreat, Minnesstund

TRO & RELIGION

Religionskunskap, Skapa förståelse för religion

UTBILDNING

Död, dödsfall

Medverka i FM Värdegrundsarbete (Etik & Moral), Omvärldsreflektion

Bibelstudium & troslära